

ASPERGER SENDROMLU VE YÜKSEK İŞLEVLİ OTİZMLİ BİREYLERİN ROMANTİK İLİŞKİLERİ ÜZERİNE SİSTEMATİK BİR DERLEME

Müslüm YILDIZ¹, Nurgül AKMANOĞLU²

Makale Bilgisi

Derleme

10.19171/uefad.851286

Makale Geçmişi:

Başvuru 31.12.2020

Kabul 20.03.2021

Anahtar Kelimeler:

Asperger sendromu,
Yüksek işlevli otizm,
İlişki,
Romantik ilişki,
Buluşma.

Özet

Bu çalışmanın amacı, Asperger sendromlu ve/veya yüksek işlevli otizmlili bireylerde romantik ilişkileri inceleyen araştırmaları demografik ve yöntemsel özelliklerine göre bütüncül bir bakış açısı ile betimsel olarak analiz etmektir. Bu genel amaç doğrultusunda bu çalışmada 2000-2020 yılları arasında yayımlanan araştırmaların yıllara göre dağılımlarının nasıl olduğu, hangi amaçlarla yapıldığı, nasıl desenlendikleri, araştırmalarda yer alan katılımcı özelliklerinin neler olduğu, hangi veri toplama araçlarının kullanıldığı, bulguların neler olduğu analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında GoogleScholar, EbscoHost, ERIC, SAGEPub, ProQuest, PsycINFO, ScienceDirect veri tabanlarının arama motorlarında ilgili anahtar kelimeler yazılarak elektronik taramalar yapılmıştır. Gerçekleştirilen alanyazın taramasında 2460 makaleye ulaşılmış, dâhil etme ve dışlama ölçütlerine göre toplamda 35 araştırma bu çalışma kapsamında analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda farklı yaş ve cinsiyetteki Asperger sendromlu ve/veya yüksek işlevli otizmlili bireylerle sekiz nitel, 23 nicel ve dört karma araştırmanın farklı veri toplama araçları kullanılarak yürütüldüğü görülmüştür.

A SYSTEMATIC REVIEW ON ROMANTIC RELATIONSHIPS OF INDIVIDUALS WITH ASPERGER SYNDROME AND HIGH-FUNCTIONING AUTISM

Article Information

Review

10.19171/uefad.851286

Article History:

Received 31.12.2020

Accepted 20.03.2021

Keywords:

Asperger syndrome,
High functioning autism,
Relation,
Romantic relationships,
Dating.

Abstract

This study aims to provide a descriptive analysis of studies examining romantic relationships of individuals with Asperger syndrome and / or high-functioning autism, with a holistic perspective according to their demographic and methodological characteristics. In line with this general purpose, in this study, the distribution of the studies published between the years 2000-2020 by years, the purposes for which they were conducted, how they were designed, the characteristics of the participants in the studies, the data collection tools used, and their findings were analyzed. Within the scope of the study, electronic searches were made by writing relevant keywords in the search engines of GoogleScholar, EbscoHost, ERIC, SAGEPub, ProQuest, PsycINFO, and ScienceDirect databases. During the literature review, 2460 articles were reached, and 35 studies were analyzed according to the inclusion and exclusion criteria. Findings show that eight qualitative, 23 quantitative and four mixed emthod studies were conducted using different data collection tools with individuals with Asperger syndrome and / or high functioning autism of different ages and genders.

¹ Uzman, Ereğli Özel Eğitim Uygulama Okulu, muslummyildiz@windowlive.com, OrcID: 0000-0002-2545-168X

² Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, nakmanoglu@anadolu.edu.tr, OrcID: 0000-0002-2007-9508

Kaynakça Gösterimi: Yıldız, M., & Akmanoğlu, N. (2021). Asperger sendromlu ve yüksek işlevli otizmlili bireylerin romantik ilişkileri üzerine sistematik bir derleme. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(Özel Sayı), 285-334. <https://doi.org/10.19171/uefad.851286>

Citation Information: Yıldız, M., & Akmanoğlu, N. (2021). A systematic review on romantic relationships of individuals with asperger syndrome and high-functioning autism. *Journal of Uludag University Faculty of Education*, 34(Special Issue), 285-334. <https://doi.org/10.19171/uefad.851286>

1. GİRİŞ

Asperger sendromu, uluslararası düzeyde kabul gören sınıflandırma sistemleri DSM-IV (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı) ve ICD-10 (Uluslararası Hastalık Sınıflandırması)'da otizmle birlikte "Yaygın Gelişimsel Bozukluklar" şemsiyesi altında ele alınmakta olup farklı tanısal kategori olarak değerlendirilmektedir (American Psychiatric Association [APA], 1994; World Health Organization [WHO], 1993). Her iki tanıda da karşılıklı iletişim ve sosyal etkileşim alanlarında belirgin yetersizliklerin görüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca otizm belirtilerinin üç yaşına kadar belirgin bir şekilde fark edilebildiği, Asperger sendromu belirtilerinin ise genellikle üç yaşından sonra fark edilebildiği ifade edilmektedir. Üstelik Asperger sendromu tanısı alan bireyler, dil gelişimi ve bilişsel beceriler bakımından otizm tanısı alan bireylere göre tipik gelişim gösteren (TGG) akranlarına daha yakın düzeyde performans sergilemektedirler (Hertzig ve Shapiro 2002). Bu farklılıklara rağmen Asperger sendromu tanısının farklı bir tanısal kategoride bulunduğu görüşüne yönelik tartışmalar günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Nitekim, 2013 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayımlanan DSM-V'te ayrı bir kategori olarak tanımlanmayıp Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) çatısı altında yer almıştır (APA, 2013; Tortamış-Özkaya, 2013). Bu durum, geçmişten günümüze Asperger sendromunu nitelemek için kullanılan otizmin hafif bir türü anlamındaki "yüksek işlevli otizm" terimini tekrar gündeme getirmiştir (Hertzig ve Shapiro 2002; Szatmari vd., 2000). Yüksek işlevli otizm, herhangi bir ek zihinsel yetersizliği olmayan bununla birlikte dil gecikmesi öyküsü olan otizmlili bireyleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Montgomery vd., 2016). Resmî kaynaklarda (DSM ve ICD'de) yer

almamasına rağmen birçok çalışmada (Byers ve Nichols, 2014; Byers vd., 2012; Byers vd., 2013; Hellemans vd., 2007; Stokes vd., 2007; Pearlman-Avnion vd., 2017; Stokes ve Kaur, 2005) Asperger sendromunun yerine daha kapsayıcı olacağı düşüncesiyle “yüksek işlevli otizm” teriminin kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle, romantik ilişkiler konusyla ilgili yapılan araştırmalarda katılımcıları yüksek işlevli otizimli (YİO) bireyler olarak ifade edilen araştırmalar da bu çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

OSB, tahmini görülme sıklığı son yıllarda çok önemli artış gösteren bir nöro-gelişimsel bozukluktur. Hastalıkları Kontrol Etme ve Önleme Merkezi'nin (Centers for Disease Control and Prevention-CDC) yayımladığı rapora göre, tüm ırk, etnik ve sosyoekonomik gruplarda görülebilen OSB, erkeklerde kızlara oranla 4-5 kat daha fazla görülebilmektedir. CDC'nin yayımladığı raporlar incelendiğinde, OSB'nin görülmesinde hızlı bir artış yaşandığı anlaşılmaktadır. 2000 yılında OSB'nin görülme oranı 1/150 iken günümüzde 1/54 olmuştur (Maenner vd., 2020). Yukarıda özetlenen OSB görülme oranına ilişkin çalışmaların aksine Asperger sendromu ile ilgili yaygınlık oranlarına yönelik alanyazında sağlıklı veriler bulunmamaktadır. Yapılan tahminlere göre, toplumdan topluma değişmekle birlikte, toplumdaki bireylerin %0,16'sının Asperger sendromlu (AS) oldukları düşünülmektedir (Williams vd., 2008).

Sosyal etkileşim ve iletişim becerileri ile başkalarının bakış açısını anlama becerilerinde güçlük yaşayan AS bireyler, romantik bir ilişki geliştirmede ve romantik bir ilişkinin duygusal boyutunu anlamada zorluk çekebilmektedirler (Baron-Cohen vd., 2001; Byers vd., 2013). Romantik ilişkiler; sevgi, cinsellik ve yakınlık gibi unsurları içeren, özellikle ergenlikle birlikte sosyal yaşamın temel dinamiklerinden biri haline gelen ilişki türüdür. Romantik ilişki süreci aynı zamanda bireylerin yoğun duygu durumlarıyla başa çıkılmalarını gerektirmektedir (Ellis ve Dumas, 2018). Aksi takdirde bu ilişkiler bireylerin duygusal sorunlar yaşamalarına neden olmakta ve nihayetinde mevcut ilişkiler çeşitli problemler nedeniyle sonlanabilmektedir. Söz

konusu AS bireyler olduğunda ise sahip oldukları birçok karakteristik özellikleri nedeniyle bu süreç kendileri için içinden çıkılması çok güç bir duruma dönüşebilmektedir (Mendes, 2017).

Zihin yetersizliği yaşamayan AS bireyler, bilişsel ve dil becerileri göz önüne alındığında genellikle beklenenden daha düşük düzeyde sosyal yeterlilik göstermektedirler (Howlin, 2000; Renty ve Roeyers, 2007). Göz kontağı ve yüz ifadeleri gibi sözel olmayan ipuçlarını anlamada ve zihin kuramı becerilerinde yaşadıkları güçlükler, AS bireylerin sosyal yargıları anlamalarını da zorlaştırmaktadır. Ayrıca, akranlarıyla iletişimleri az sayıda olduğu için arkadaşlık konusundaki sınırlı deneyimleri, AS bireylerin ilişki becerilerini öğrenme süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir (Prendeville vd., 2006; Strunz vd., 2017). Tüm bunların yanı sıra karar vermedeki zorluklar, sosyal ilişkilerde esneklik eksikliği, yalnız kalma eğiliminde olma, duygusal düzensizlik ve duygusal hassasiyetler AS bireylerin romantik ilişki kurabilmelerini güçleştirmektedir (Aston, 2012; Urbano vd., 2013).

AS bireylerin duyguları anlama ve ifade etmede zorluk çekmelerinin yanı sıra bu bireyler için sevgi kavramı özellikle kafa karıştıracı bir duygu olabilmektedir. Sevgi eylemleri yoluyla iletilen samimi ifadelerin derinliğini anlayamamakta ya da belirli bir durumda bu ifadelerin diğer kişi tarafından beklendiğini fark edememektedirler (Edmonds ve Worton, 2005; Attwood, 2009). Ayrıca akranları tarafından reddedilme, gülünç duruma düşürülme gibi olumsuz yaşantıları deneyimlemeleri sonucunda duygusal olarak zedelenen AS bireyler, TGG bireylerden birçok açıdan (örn., duygu, davranış) farklı olduklarını da algılamaları ile öz-saygıları olumsuz etkilenebilmektedir (Attwood, 2006; Williams, 1995). Alanyazında bu ve benzeri özelliklerinden dolayı AS bireylerin romantik bir ilişki kurmakta zorlandıkları ve kurdukları romantik ilişkilerin ise çok uzun sürmediği yapılan çalışmalarda ifade edilmektedir (Byers vd, 2013; Hellemans vd., 2007).

AS bireylerin romantik ilişki süreçlerine ilişkin alanyazında farklı konu alanlarına yönelik derleme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda cinsellik (13 makale) (Gougeon,

2010), sosyo-cinsel işlevler (6 makale) (Hancock vd., 2017) ve yaşam doyumu (10 makale) (Bostock-Ling vd., 2012) gibi konular ele alınmıştır. Söz konusu çalışmalarda incelenen araştırma bulgularına bakıldığında, YİO kadınların, YİO veya TGG erkeklerden daha fazla olumsuz cinsel deneyime maruz kaldıkları (Pecora vd., 2016), YİO bireylerin edindikleri bilgileri romantik ilişki sürecine transfer etmede güçlük çektikleri (Gougeon, 2010), AS bireylerin romantik ilişki sürecinde TGG akranlarına göre daha az sosyal davranış sergiledikleri, daha az cinsel sağlık eğitimi aldıkları ve daha yüksek düzeyde endişeye sahip oldukları (Hancock vd., 2017), AS erkeklerde görülen duygu durum bozuklukları, sosyal izolasyon, fiziksel sağlık sorunları, finansal kaygılar, olumsuz benlik imajı vb. özelliklerin TGG eşleriyle yaşadıkları romantik ilişkileri olumsuz etkilediği (Bostock-Ling vd., 2012) gibi sonuçlara ulaşıldığı görölmektedir.

Uluslararası alanyazın incelendiğinde, AS bireylerin topluma katılımını arttıran ve günlük yaşamlarının kalitesini önemli derecede etkileyerek yaşam doyumu için de önemli bir kriter olan romantik ilişkilerle ilgili yürütölen çalışmaların oldukça sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca ulusal alanyazında AS bireylerin romantik ilişki deneyimlerine ilişkin herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu anlamda bu çalışmanın ilgili alanyazında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünölmektedir. Otizmin her geçen gün artan görülme oranıyla birlikte (Baio, 2012; Maenner vd., 2020) toplumdaki AS bireylerin sayısında da artış olduğu tahmin edilmektedir. Buna rağmen AS bireylerin romantik ilişkilerine yönelik yürütölmüş oldukça sınırlı sayıda araştırmanın olması bu çalışmanın gereksinimlerinden birini oluşturmaktadır. Çalışmanın alanyazındaki etkili ve verimli araştırmalar hakkında alandaki uygulamacılara ve araştırmacılara bilgi sağlaması açısından yararlı olacağı ve alanyazını genişleterek zenginleştireceği düşünölmektedir. Bu gereksinimlerden hareketle bu çalışmanın amacı, AS veya YİO bireylerde romantik ilişkileri inceleyen araştırmaları demografik ve yöntemsel özelliklerine göre bütöncöl bir bakış açısı ile sistematik olarak analiz etmektir. Bu

genel amaç doğrultusunda mevcut çalışmanın; araştırmaların yıllara göre dağılımlarının nasıl olduğu, hangi amaçlarla yapıldığı, nasıl desenlendikleri, araştırmalarda yer alan katılımcı özelliklerinin neler olduğu, hangi veri toplama araçlarının kullanıldığı, bulgularının neler olduğu ile ilgili bilgiler sağlaması, araştırmaların güçlü ve geliştirilmesi gereken özelliklerinin belirlenmesi açısından araştırmacılara sistematik bir kaynak değerlendirmesi olarak katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Çalışma ayrıca geçmişten günümüze ele alınan konuların eğilimini ortaya koyarak ileri araştırmalara ilişkin öneriler sunması bakımından önem taşımaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, 2000-2020 yılları arasında yayımlanan AS ve/veya YİO bireylerde romantik ilişkileri ele alan araştırmaları sistematik derleme yoluyla incelemiştir. Sistematik derleme, bir alanın uzmanları tarafından, belirli bir araştırma konusunun en iyi dayanağını ortaya koyabilmek için benzer yöntemler ile yapılmış çok sayıdaki çalışmanın yapılandırılmış ve kapsamlı bir sentezi olarak tanımlanmaktadır (Karaçam, 2013). Bir başka deyişle, sistematik derleme çalışmaları önceden belirlenen çerçeveye bağlı kalınarak veya oluşturulan sorularla başlayıp en iyi araştırmalara ait nitel verilerin işlenmesini, bulguların ortaya konmasını ve bu bulguların yorumlanmasını sağlayan analiz yaklaşımıdır (Gülpınar ve Güçlü, 2013; Yıldırım ve şimşek, 2011).

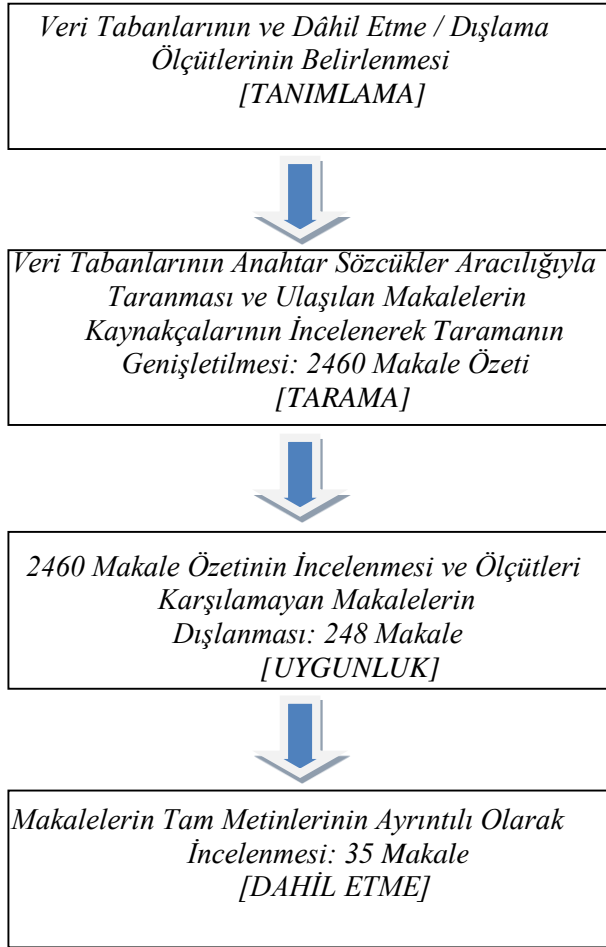
2.2. Tarama Süreci

AS veya YİO bireylerin romantik ilişkilerini inceleyen araştırmaların belirlenmesi amacıyla elektronik veri tabanları (GoogleScholar, EbscoHost, ERIC, SAGEPub, ProQuest, PsycINFO, ScienceDirect) ve ulaşılan makalelerin kaynakçaları taranmıştır. Tarama sürecinde; *Asperger syndrome, high functioning autism* (Asperger sendromu, yüksek işlevli otizm) ile *dating, relation-relationships, intimate, intimacy, romantic* (buluşma ilişki, romantik) anahtar

sözcükleri ve farklı kombinasyonları kullanılmıştır. Makalelerin künye bilgileri elde edildikten sonra tam metinlerine ulaşmak için önce özet bölümlerine ardından da yayımlandıkları dergilere erişilmiştir. Alanyazında bu konu ile ilgili yapılmış görece daha yeni çalışmaları paylaşmak amacıyla araştırmaya 2000 yılı ve sonrasında yayımlanan çalışmalar dâhil edilmiştir. Bu makalelerin çalışmaya dâhil edilmesi için bazı ölçütler belirlenmiştir. Bunlar; a) araştırmalarda yer alan katılımcıların Asperger sendromu tanısı almış veya YİO olması, b) makalelerin hakemli dergilerde Türkçe veya İngilizce dilinde yayımlanmış olması, c) araştırmaların derleme veya meta-analiz şeklinde desenlenmemiş olması, d) makalelerin 2000-2020 yılları arasında yayımlanmış olması ve e) AS veya YİO bireylerin romantik ilişkilerini incelemesidir. Tarama sonucunda anahtar sözcükleri içeren 2460 makaleye ulaşılmış, ulaşılan makalelerin özet bölümleri incelenmiştir. Özet bölümlerinde ölçütleri karşılamayan makalelerin çalışmadan çıkarılmasıyla 248 makale incelemeye alınmıştır. 248 makalenin tam metinleri incelenmiş ve metin içerisinde çalışmaya dâhil etme ölçütlerini karşılamayan bir başka ifadeyle otizmlili bireylerin sadece cinsel gelişimleri ve otizmlili bireylerde cinsellik eğitimi gibi konuları ele alan, derleme veya meta analiz şeklinde desenlenen, katılımcıların tanılarına ilişkin veri sunmayan makalelerin çıkarılması sonucu çalışma kapsamında incelenmek üzere 35 makale belirlenmiştir.

Şekil 1

Tarama Akışı

2.3. Verilerin Analiz Edilmesi ve Güvenirlik

Güvenirlik çalışması hem tarama aşamasında hem de verilerin analiz edilmesi aşamasında gerçekleştirilmiştir. Tarama aşamasındaki güvenilirlik çalışması, birinci yazar ve Özel Eğitim alanında doktora eğitimine devam eden bir uzman tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, incelenecek makaleler birinci yazar tarafından anahtar kelimeler, ilgili veri tabanları ve dâhil etme ölçütleri doğrultusunda belirlendikten sonra söz konusu anahtar kelimeler, veri tabanları ve dâhil etme ölçütlerine ilişkin bilgiler Özel Eğitim uzmanına iletilmiştir. Özel Eğitim uzmanı da bu doğrultuda tarama çalışmalarını gerçekleştirmiş ve dâhil etme ölçütlerine uyan makaleleri belirlemiştir. Ardından tarama sonucu bulunan makalelerin künyeleri kronolojik sıraya dikkat edilerek hem birinci yazar tarafından hem de Özel Eğitim

uzmanı tarafından bir forma işlenmiştir. Bu iki form üzerinden yapılan güvenilirlik çalışması kapsamında Özel Eğitim uzmanı ile birinci yazar formlarda makale künyelerinin sonunda bırakılan boşluğa, eşleşen (görüş birliğine varılan) makaleler için “+” işareti koyarak güvenilirlik verisi elde etmişlerdir. Bu aşamada güvenilirlik katsayısının hesaplanmasında Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen [(Kodlayıcılar Arası Görüş Birliği) / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X 100] formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucu güvenilirlik katsayısı %100 olarak bulunmuştur.

Verilerin analiz edilmesi aşamasında ise ölçütleri karşılayan 35 makale, kronolojik sıralama ile demografik ve yöntemsel özellikleri göz önünde bulundurularak belirlenen kategorilere ilişkin (araştırma amacı, araştırma deseni, yıllara göre dağılım, katılımcı özellikleri, kullanılan veri toplama araçları, bulgular) verileri içerecek şekilde birinci yazar tarafından özet halinde tabloya yerleştirilmiştir. Hazırlanan bu tablo daha sonra güvenilirlik çalışmasının yapılması amacıyla ikinci yazara gönderilmiştir. Tablodaki veriler ikinci yazar tarafından tüm makalelerin incelenmesi yoluyla kontrol edilmiş ve tablonun ilgili yerine görüşüne ilişkin işaretlemeler yaparak güvenilirlik verisi elde edilmiştir. Bu aşamada kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısının hesaplanmasında Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen [(Kodlayıcılar Arası Görüş Birliği) / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X 100] formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucu güvenilirlik katsayısı %100 olarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkilerini konu alan 2000-2020 yılları arasında yayımlanan 35 makalenin araştırma desenleri farklılık göstermektedir. Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların araştırma anlayışlarına uygun olarak nitel, nicel ve karma araştırmalar olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle, bu çalışmaya dâhil edilen 35 araştırmada amaca uygun olarak farklı desenlerin tercih edildiği ve çeşitli veri toplama araçları ile veri

toplandığı görülmektedir. Bu araştırmaların demografik ve yöntemsel özelliklerine ilişkin elde edilen bulgular izleyen başlıklarda ayrıntılı olarak yer almıştır.

3.1. Romantik İlişkiler Üzerine Yayımlanmış Nitel Araştırmalar

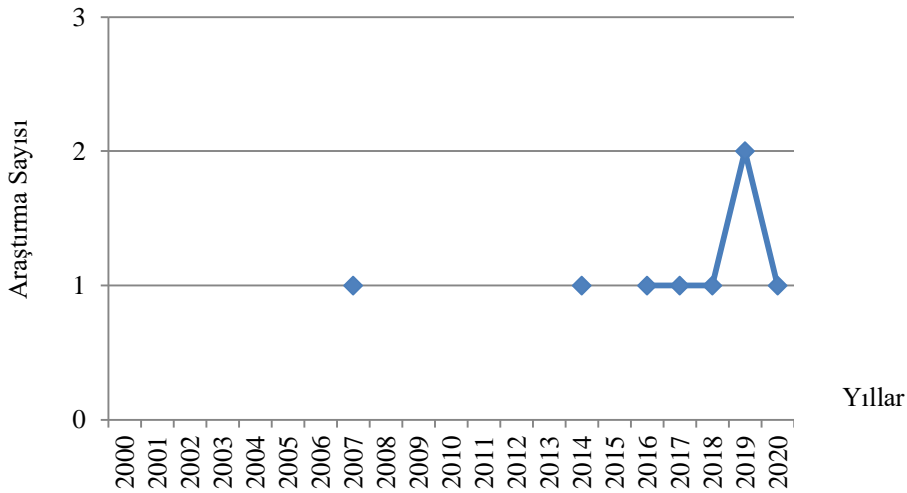
AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkileri üzerine yayımlanmış sekiz nitel araştırma; yıllara göre dağılım, amaç, katılımcı özellikleri (cinsiyet, sayı, yaş), veri toplama araçları ve bulgular olmak üzere beş değişken açısından değerlendirilmiştir. Bu değişkenlere ilişkin elde edilen bulgular Şekil 2 ve Tablo 1’de (Ek 1) özetlenmiştir.

3.1.1. Yıllara Göre Dağılım

Araştırmaya dâhil etme ölçütlerini karşılayan araştırmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde son beş yıldaki yayın artışı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, 2000-2006 yılları arasında hiç yayın olmadığı ve 2007 yılında tek bir yayın olduğu, sonrasında yedi yıl boyunca AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkileri üzerine nitel yayın yapılmadığı ve 2014 yılında bir 2016 yılında bir yayın olduğu görülmektedir.

Şekil 2

Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

3.1.2. Amaç

Çalışma kapsamında nitel araştırmaların amaçları incelendiğinde bir araştırmada, duygusal ve fiziksel yakınlığa ilişkin kolaylaştırıcı ve engelleyici unsurların (Sala vd., 2020),

iki araştırmada romantik ilişki deneyimlerinin (Cheak-Zamora vd., 2019; Kock vd., 2019), bir araştırmada evlilik sürecindeki deneyimlerin (Deguchi ve Asakura, 2018), iki araştırmada ani bağımlılık ve iletişim döngüsünün (Wilson vd., 2014; Wilson vd., 2017) bir araştırmada eşler arasında yaşanan çatışma temalarının (Winn vd., 2016), bir araştırmada da cinsel deneyim ve sorunların incelenmesine (Hellemans vd., 2007) yönelik çalışmaların yürütüldüğü görülmüştür.

3.1.3. Katılımcı Özellikleri

3.1.3.1. Katılımcıların Cinsiyet ve Sayı Değişkenine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen sekiz nitel araştırmada toplam 211 katılımcı yer almıştır. Bu katılımcıların 129'unu AS ve/veya YİO bireyler (OSB dâhil) oluştururken 82'sini ise TGG bireyler oluşturmuştur. Araştırmalarda yer alan AS ve/veya YİO bireylerin (OSB dâhil) 90'mın erkek; 39'unun da kadın olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmalarda 23'ü erkek, 59'u da kadın TGG birey de yer almıştır.

3.1.3.2. Katılımcıların Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmalarda yer alan AS ve/veya YİO bireylerin (OSB dâhil) yaşları 15 ile 69 arasında değişirken TGG gösteren bireylerin yaşları 20 ile 69 yaş arasında değişmektedir.

3.1.4. Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında incelenen araştırmaların tamamında görüşme formlarının kullanıldığı görülmüştür. Bir araştırmada (Sala vd., 2020) ise katılımcıların OSB semptomlarını gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla (katılımcıların araştırma sürecine dâhil edilme koşulunu sağlamalarından emin olmak için) ek olarak Otizm Spektrum Anketi kullanılmıştır.

3.1.5. Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen araştırmalardan elde edilen bulgulara bakıldığında; iletişim, paylaşım, kendine ve başkasına saygı, güvende olma gibi unsurların AS ve/veya YİO bireylerin ilişkilerini kolaylaştırırken kişilerarası çatışmaların ilişki sürecini olumsuz etkilediği (Sala vd., 2020), AS ve/veya YİO bireylerin çoğunun romantik bir ilişkiye başlama konusunda

istekli olduğu fakat çok azının romantik bir ilişki deneyiminin olduğu (Cheak-Zamora vd., 2019); çünkü romantik bir ilişkinin doğasına ilişkin bir anlayışlarının olmadığı, kendilerini kabul etmelerinin kişilerarası ilişkileri üzerinde olumlu bir etkilerinin olduğu, flört etmeleri konusunda sosyal bir beklentinin olduğunu hissettikleri, tanıdıklarını hoşlandıkları kişilere açıklama konusunda endişeli oldukları (Kock vd., 2019), TGG eşlerinin (kadın) evlenmeden önce kendilerine karşı bir ilgi duydukları, ardından OSB’li olduklarından habersiz bir şekilde kendileriyle evlendikleri, kendilerinin özelliklerinden dolayı zamanla rahatsızlık duydukları, sosyal olarak dışlanmış hissettikleri ve yalnızlık duygusuyla baş etmek zorunda kaldıkları (Deguchi ve Asakura, 2018), TGG eşlerinin, duygusal ihtiyaçlarının karşılanacağına ilişkin oldukça az bir beklentiye sahip oldukları (Wilson vd., 2017), TGG eşleriyle genel olarak ev işi, para yönetimi, fiziksel ve zihinsel rahatsızlık gibi konularda çatışma yaşadıkları ve bu sorunları çözerken iş birliği yapma, sorunları yaratıcı bir şekilde çözme, bir eşin zorluklarına uyum sağlama ve çatışmayı sevmeyen eşler tarafından ve yüksek duygusal içerikli durumlarda kullanılan geri çekilme gibi yöntemlerin kullanıldığı (Winn vd., 2016), romantik partnerlerine karşı ani bağımlılık gösterdikleri (Wilson vd., 2014), cinsel ilgilerinin olduğu, sosyo-cinsel beceriler hakkında bilgilerinin olmasına karşın uygulamaya yönelik bilgilerinin orta düzeyde kaldığı, yarısının romantik bir ilişkisinin olduğu, yaklaşık üçte birinin cinsel gelişim ve davranışlarla ilgili müdahaleye ihtiyaç duyduğu (Hellemans vd., 2007) şeklindeki sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

3.2. Romantik İlişkiler Üzerine Yayımlanmış Nicel Araştırmalar

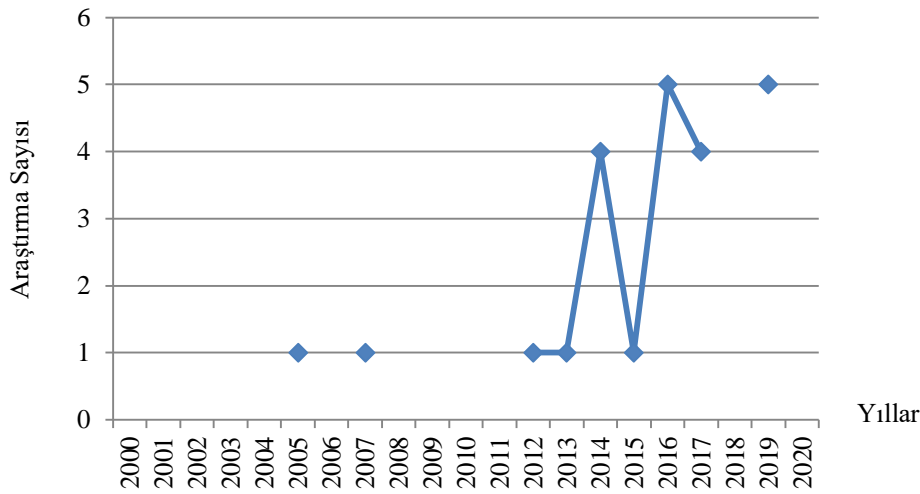
AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkileri üzerine yayımlanmış nicel araştırmalar da yıllara göre dağılım, amaç, katılımcı özellikleri (cinsiyet, sayı, yaş), veri toplama araçları ve bulgular olmak üzere beş değişken açısından değerlendirilmiştir. Bu değişkenlere ilişkin elde edilen bulgular Şekil 3 ve Tablo 2’de (Ek 1) özetlenmektedir.

3.2.1. Yıllara Göre Dağılım

Bu araştırma kapsamında incelenen 23 nicel araştırmanın yıllara göre dağılımı incelendiğinde, son sekiz yıldaki yayın artışı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, 2000-2004 yılları arasında hiç yayın olmadığı 2005 yılında bir 2007 yılında ise yine yalnızca bir yayın olduğu görülmektedir. Çalışma için belirlenen ölçütleri karşılayan nicel araştırmaların 2012 yılı ve sonrasında yoğunlaştığı göze çarpmaktadır.

Şekil 3

Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

3.2.2. Amaç

Çalışma kapsamında incelenen nicel araştırmaların 14'ünde AS ve YİO bireylerin cinselliklerinin (örn., cinsel ilgi ve davranışları, cinsel deneyimleri, cinsiyet farkındalığı, cinsel bilgileri, cinsel ilgi ve yönelimleri) (Bejerot ve Eriksson, 2014; Brown-Lavoie vd., 2014; Bush, 2019; Byers vd., 2012; Byers vd., 2013; Byers ve Nichols, 2014; Dewinter vd., 2015; Dewinter vd., 2016; Fernandes vd., 2016; Hartmann vd., 2019; Pearlman-Avnion vd., 2017; Pecora vd., 2019; Stokes ve Kaur, 2005; Turner vd., 2019) altısında romantik ilişkilerinin (Hancock vd., 2019; Holmes vd., 2016a; Holmes vd., 2016b; Roy ve Dillo, 2017; Strunz vd., 2017; Stokes vd., 2007), iki araştırmada cinsellik ve ilişki eğitiminin etkililiğinin (Corona vd., Cunningham

vd., 2016) ve bir araştırmada da yalnızlık duygusu ve etkilerinin (Mazurek, 2014) incelenmesi amaçlanmıştır.

3.2.3. Katılımcı Özellikleri

3.2.3.1. Katılımcıların Cinsiyet ve Sayı Değişkenine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen 23 nicel araştırmada toplam 4048 katılımcı yer almıştır. Bu katılımcıların 2478'ini AS ve/veya YİO bireyler (OSB dâhil) oluştururken 1570'ini ise TGG bireyler oluşturmaktadır. Araştırmalarda yer alan AS ve/veya YİO bireylerin (OSB dâhil) 1250'sinin erkek; 1221'inin de kadın olduğu bilinmektedir. Araştırmalarda yer alan TGG bireylerin ise 566'sının erkek, 868'inin de kadın olduğu görölmektedir. Ayrıca incelenen araştırmalarda 7 AS ve/veya YİO birey ile 136 TGG bireyin cinsiyet değişkenine ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

3.2.3.2. Katılımcıların Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen 23 nicel araştırmada yer alan AS ve/veya YİO bireylerin (OSB dâhil) yaşları 10 ile 73 arasında değişirken TGG gösteren bireylerin yaşları 13 ile 62 yaş arasında değişmektedir.

3.2.4. Veri Toplama Araçları

Tablo 2'de de (Ek 1) göröldüğu gibi araştırmacılar, çalışmalarındaki amaca ulaşabilmek için çoğunlukla birden fazla veri toplama aracı kullanmışlardır. Araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarının kullanım amaçları ve içerikleri temel başlıklar altında değerlendirildiğinde cinsellikle ilgili veri toplama araçlarının sıkça kullanıldığı göze çarpmaktadır. Araştırmalarda cinsellikle ilgili anketler (Brown-Lavoie vd., 2014; Bush, 2019; Byers vd., 2012; Byers vd., 2013; Byers ve Nichols, 2014; Corona vd., 2016; Cunningham vd., 2016; Fernandes vd., 2016; Hancock vd., 2019; Hartmann vd., 2019; Holmes vd., 2016a; Holmes vd., 2016b; Pearlman-Avni vd., 2017), cinsel deneyim, doyum ve davranış ölçekleri (Bush, 2019; Byers vd., 2012; Byers ve Nichols, 2014; Corona vd., 2016; Dewinter vd., 2016;

Hancock vd., 2019; Hartmann vd., 2019; Pecora vd., 2019; Stokes ve Kaur, 2005; Turner vd., 2019), cinsellik ve cinsiyet envanterleri (Bejerot ve Eriksson, 2014; Bush, 2019; Byers vd., 2012; Holmes vd., 2016a; Turner vd., 2019), cinsel biliş ve cinsel ödöl/zarar kontrol listeleri (Byers, vd., 2013; Byers ve Nichols, 2014), cinsiyet algısı ve davranışları görüşme formu (Bejerot ve Eriksson, 2014), cinsel uyum tablosu (Hartmann vd., 2019) kullanılmıştır.

Sistematik derlemesi yapılan bu araştırmalarda veri toplamak amacıyla; sosyal becerilerle ilgili anketler (Bejerot ve Eriksson, 2014; Cunningham vd., 2016; Fernandes vd., 2016; Holmes vd., 2016a; Stokes vd., 2007; Strunz vd., 2017), sosyal destek ölçekleri (Cunningham vd., 2016; Strunz vd., 2017), evlilik ilişki memnuniyeti/doyumu ölçek ve anketleri (Mazurek, 2014; Roy ve Dillo, 2017; Strunz vd., 2017), yaşam doyumu ölçek/anketleri de (Pearlman-Avniion vd., 2017; Mazurek, 2014; Pearlman-Avniion vd., 2017) kullanılmıştır.

AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkilerini araştıran çalışmalarında, yukarıda yer alan veri toplama formlarının dışında bireylerin stres ve depresyon düzeyleriyle ilgili ölçek/anketler (Byers vd., 2013; Mazurek, 2014; Strunz vd., 2017), yalnızlık ölçeği (Mazurek, 2014) ve benlik saygısı ölçeği (Mazurek, 2014) kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların OSB semptomlarının değerlendirilmesine yönelik olarak anketler (Bejerot ve Eriksson, 2014; Brown-Lavoie vd., 2014; Bush, 2019; Byers vd., 2012; Byers vd., 2013; Byers ve Nichols, 2014; Cunningham vd., 2016; Hartmann vd., 2019; Mazurek, 2014; Pecora vd., 2019; Strunz vd., 2017), gözlem ölçekleri (Dewinter vd., 2015; Dewinter vd., 2016), görüşme formları (Dewinter vd., 2015; Fernandes vd., 2016) ve bir zekâ ölçeği (Fernandes vd., 2016) kullanılmıştır.

3.2.5. Bulgular

AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkileriyle ilgili yayımlanmış ve çalışma kapsamında incelenen 23 nicel araştırmanın bulguları amaçlar dikkate alınarak ana temalar çerçevesinde sınıflandırılmıştır.

AS ve/veya YİO genç yetişkinler, çoğu insana özgü cinsel ilişkiyi arzulamakta (Byers ve Nichols, 2014; Fernandes vd., 2016; Hartmann vd., 2019) ancak bu bireylerin TGG bireylere göre daha az cinsel istek, cinsel davranış ve cinsel farkındalık düzeyine sahip olduğu görülmektedir (Bejerot ve Eriksson, 2014; Bush, 2019; Pecora vd., 2019). Önceden ilişki deneyimi olan ve sosyal ve iletişim alanlarında daha az otizm belirtisi gösteren AS ve/veya YİO bireyler daha düşük cinsel kaygı ve daha az cinsel problem dâhil olmak üzere önemli ölçüde daha fazla ikili cinsel refah bildirmişlerdir (Byers vd., 2012; Byers vd., 2013). Cinsellik AS erkek çocuklarda, akranlarında olduğu gibi ergen gelişiminin doğal bir parçasıdır (Dewinter vd., 2015; Dewinter vd., 2016). Bu bireyler cinsel bilgilerinin azını sosyal kaynaklardan daha fazlasını ise sosyal olmayan kaynaklardan elde etmektedirler (Brown-Lavoie vd., 2014; Stokes ve Kaur, 2005). Ayrıca AS ve/veya YİO hem erkek hem de kadınlarda TGG bireylere göre daha fazla cinsel işlev bozuklukları görülmekte (Stokes ve Kaur, 2005; Turner vd., 2019) ve AS ve/veya YİO kadınların, erkeklere göre mağduriyet ve istismar dâhil olmak üzere olumsuz cinsel deneyimler açısından daha fazla risk altında olduğu görülmektedir (Pecora vd., 2019).

TGG bireylerle YİO bireyler romantik ilişkilere karşı benzer düzeyde ilgi göstermekte ancak YİO bireyler, TGG bireylere göre potansiyel yeni bir partnerle tanışmaya yönelik daha az fırsat yakalamaktadırlar (Hancock vd., 2019; Strunz vd., 2017). Bu bireyler TGG bireylere göre daha kısa ilişki süresine sahiptirler (Hancock vd., 2019) ve romantik bir ilişki içerisinde olan YİO bireyler arasında romantik bir ilişkisi olmayan YİO bireylere göre daha yüksek bir sosyal aidiyet duygusu bulunmuştur (Pearlman-Avniion vd., 2017). AS birey / TGG birey romantik birlikteliklerinde yaşanan en sorunlu alanlardan birinin problem çözmeye yönelik

iletişim olduğu ortaya konmuştur (Roy ve Dillo, 2017). TGG ergen ve yetişkinlerle karşılaştırıldığında, AS (OSB dâhil) bireylerin; sosyal ve romantik bilgi ve beceriler edinmelerini sağlayan akran öğrenme kaynaklarına erişimlerinin daha az olduğu görölmektedir (Stokes vd., 2007). Ayrıca AS çocuuğa sahip ebeveynlerin çoğunun çocukları için daha düşük romantik beklentilere sahip olduğu belirlenmiştir (Holmes vd., 2016a; Holmes vd., 2016b).

Uygun cinsel eğitim programlarının, AS ve YİO bireylerin sosyal beceri ve empati düzeylerinde artış sağladığı ve cinsellik ve ilişkilerle ilgili konularda ebeveyn-ergen iletişimini artırdığı görölmektedir (Corona vd., 2016; Cunningham vd., 2016). Ayrıca yalnızlık duygusunun, otizm semptomları kontrol edildikten sonra bile artan depresyon, anksiyete, azalmış yaşam doyumunu ve öz saygı ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Mazurek, 2014).

3.3. Romantik İlişkiler Üzerine Yayınlanmış Karma Araştırmalar

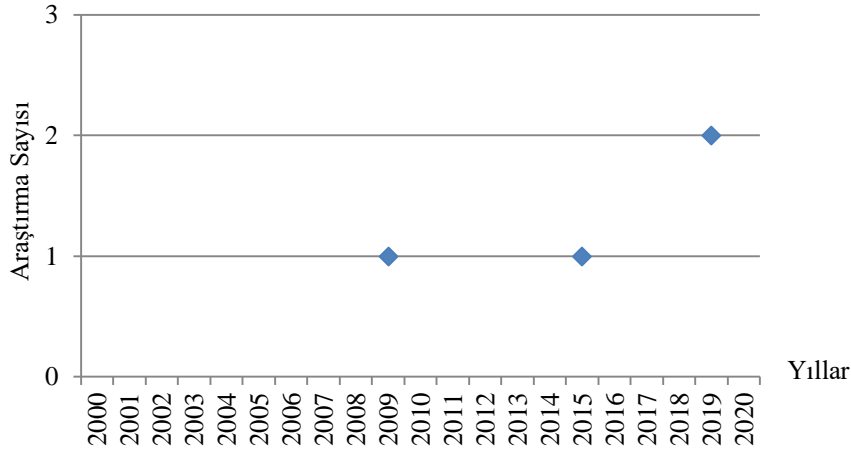
Çalışma kapsamında incelenen karma araştırmalar, nitel ve nicel araştırmalara benzer değişkenler açasından değerlendirilmiştir. Bu değerışkenlere ilişkin elde edilen bulgular Şekil 4 ve Tablo 3'te (Ek 1) sunulmuştur.

3.3.1. Yıllara Göre Dağılım

Araştırma kapsamında derleme çalışmasına dâhil edilen dört karma araştırmanın yıllara göre dağılımını incelendiğinde, 2000 -2008 yılları arasında hiç araştırma yayımlanmadığı görölmektedir. 2009 yılında bir çalışmanın yayımlandığı, 2015 yılına kadar çalışma yayımlanmadığı, 2016 yılında bir ve 2019 yılında iki çalışmanın yayımlandığı görölmektedir.

Şekil 4

Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

3.3.2. Amaç

Çalışma kapsamında karma araştırmalar incelendiğinde, bir araştırmamanın AS yetişkinlerin flört ve kur yapma davranışlarını TGG bireylerle karşılaştırmayı (Mogavero ve Hsu, 2019), bir araştırmamanın AS gençlerin cinsel gelişimine ilişkin ebeveynlerinin endişeleri ve hizmet ihtiyaçları hakkında bilgi edinmeyi ve 8 haftalık ebeveyn cinsellik eğitim müfredatının etkinliğini değerlendirmeyi (Nichols ve Blakeley-Smith, 2009), bir çalışmanın AS yetişkinlerin çevrimiçi flört hizmetlerini nasıl kullandıkları ve çevrimiçi flört konusundaki görüşlerini ortaya koymayı (Roth ve Gillis, 2015), bir araştırmamanın YİO kadınlar ile TGG akranlarını sosyal ve romantik ilişkileri açısından karşılaştırmayı (Sedgewick vd., 2019) amaçladığı görülmektedir.

3.3.3. Katılımcı Özellikleri

3.3.3.1. Katılımcıların Cinsiyet ve Sayı Değişkenine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen dört karma araştırmada toplam 251 katılımcı yer almıştır. Bu katılımcıların 113'ünü AS ve/veya YİO bireyler (OSB dâhil) oluştururken 138'sini ise TGG bireyler oluşturmaktadır. Araştırmalarda yer alan AS ve/veya YİO bireylerin (OSB dâhil) 45'inin erkek; 62'sinin de kadın olduğu bilinmektedir. Araştırmalarda yer alan TGG bireylerin ise 27'sinin erkek, 104'ünün de kadın olduğu bilinmektedir. Ayrıca incelenen

araştırmalarda 6 AS ve/veya YİO birey ile 7 TGG bireyin cinsiyet değişkenine ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

3.3.3.2. Katılımcıların Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen dört karma araştırmada yer alan AS ve/veya YİO bireylerin (OSB dâhil) yaşları 8 ile 57 arasında değişirken TGG gösteren bireylerin yaşları 18 ile 55 yaş arasında değişmektedir.

3.3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında incelenen dört karma araştırmada; Kur Yapma Davranışı Ölçeği'nden uyarlanmış anket (Mogavero ve Hsu, 2019), Sosyal Çıkarım Farkındalık Testi, Otizm Tanısal Gözlem Çizelgesi, Tek Boyutlu İlişki Yakınlığı Ölçeği (Sedgewick vd., 2019), Çevrimiçi Buluşma Anketi (Roth ve Gillis, 2015), Konfor Derecelendirme Anketi- Ebeveyn Formu (Nichols ve Blakeley-Smith, 2009) kullanılmıştır.

3.3.5. Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen karma araştırmalardan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; AS (OSB dâhil) bireylerin, romantik ilişki beceri ve bilgilerini nasıl kazandıklarına dair daha az öğrenme kaynağına sahip oldukları ve birçok ilişkinin nasıl yürüdüğünü anlamakta güçlük çektikleri (Mogavero ve Hsu, 2019), YİO kadınların sosyal ilişkilerinin ve deneyimlerinin birçok yönden TGG akranlarıyla benzer özellikte olduğu ancak YİO kadınların sosyal çıkarım becerilerinde daha büyük zorluklar ve daha olumsuz sosyal durumlarla karşılaştıkları ve bu zorluklara rağmen, YİO kadınların yetişkin ilişkilerinde ergenlik çağındaki ilişkilerine oranla daha mutlu ve özgüvenli oldukları (Sedgewick vd., 2019), AS bireylerin yarısından fazlasının geçmişte değişken başarı oranlarıyla çevrimiçi flört hizmetlerini kullandıkları, çevrimiçi flört hizmetlerinin en sık kabul edilen dezavantajının güvenlik endişeleri olduğu ve (Roth ve Gillis, 2015), AS bireylerin ebeveynlerinin çocuklarının davranışlarının yanlış anlaşılıp yanlış yorumlandığına ilişkin endişelerinin olduğu,

ebeveynlerin ayrıca çocuklarının başkalarına zarar veren ve olası yasal sonuçları olan uygunsuz davranışlarda bulunma riski altında olabileceklerini açıkça kabul ettikleri, otizmin temel semptomları ile uygunsuz davranışlar arasında potansiyel bir bağlantı olduğunu düşündükleri (Nichols ve Blakeley-Smith, 2009) şeklinde sonuçlara ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkilerini konu alan bu çalışmada, 2000-2020 yılları arasında yayımlanan 35 araştırma (8 nitel, 23 nicel ve 4 karma araştırma) incelenmiştir. Çalışma kapsamına alınan araştırmalar alanyazında yapılan sınıflandırmalar dikkate alınarak “araştırma amacı, araştırma deseni, yıllara göre dağılım, katılımcı özellikleri, kullanılan veri toplama araçları, bulgular” değişkenleri açısından incelenmiş ve elde edilen bulgular alanyazındaki araştırmalarla desteklenerek aşağıdaki gibi yorumlanmıştır.

Nicel araştırma yöntemleri, hedef kitlenin ne söylediği ne yaptığı ve ne düşündüğüyle ilgili verileri sayılara odaklanarak ortaya koyan ve bu verileri genelleştirme çabasında olan yöntemler olarak bilinmektedir (Berber, 2017). Bu çalışmada incelenen 35 araştırmanın 23’ü (yaklaşık %66’sı) nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkilerini konu alan farklı derleme ve meta analiz çalışmalarında da nicel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilen araştırmaların diğer yöntemlere (nitel ve karma yöntemler) göre yoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır (Bostock-Ling vd., 2012; Hancock vd., 2017). Nicel araştırma yöntemleri yıllardır eğitim araştırmacıları tarafından genellikle istatistiksel olarak anlamlılığı test edilemeyen bulguların bilimselliği konusunda şüpheler ortaya çıkabileceği düşüncesiyle kullanılmaktadır. Eğitim alanındaki araştırmacılar, çeşitli istatistiksel analiz teknikleri kullanarak genellenebilir, güvenilir ve geçerli sonuçlar elde etmek amacıyla hareket etmektedirler (Yıldırım, 1999). Bu gerekçelerden dolayı bu bulgunun ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Ancak AS ve/veya YİO bireylerin gereksinimlerine

yönelik müdahale programlarının oluşturulabilmesi amacıyla romantik ilişkilerindeki durumlarını ortaya koyan araştırmaların tasarlanması önerilebilir.

Çalışma kapsamında incelenen araştırmaların yayımlandığı yıllara göre dağılımlarına bakıldığında, araştırmaların yaklaşık %63'ünün son beş yılda yayımlandığı görülmektedir. Bu bulgu, otizmlili bireylerde cinsiyet disforisini konu alan Öien ve diğerlerinin (2018) yapmış olduğu derleme çalışmasının bulgularını destekler niteliktedir. Bu derleme çalışmasında bu durumun, son yıllarda otizm ve cinsellik konularına odaklanılmasının ve internetin kullanım oranının artmasının bir sonucu olarak olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu çalışmada ayrıca internet ve teknolojiye görülen ilerlemelerin, özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasının AS ve/veya YİO bireylerin doğal yaşantı deneyimleri edinmelerini sağladığı ifade edilmektedir. Bu konuya ilişkin son beş yılda yayımlanan çalışmalarda artış olmasına rağmen halen bu konuda yapılmış çalışmaların çok sınırlı sayıda olduğu bu nedenle AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkilerine yönelik daha fazla araştırmaya gereksinim duyulduğu söylenebilir.

Çalışmada yer alan katılımcıların cinsiyet değişkenleri incelendiğinde, araştırmalara katılan toplam 2720 AS ve/veya YİO bireyin 1385'inin (%51) erkek olduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında değerlendirilen araştırmalara katılan katılımcıların cinsiyet oranları ile CDC'nin yayımlamış olduğu rapordaki OSB görülme oranına ilişkin verilerin ters düştüğu görülmektedir (CDC, 2020). Bir başka ifadeyle, OSB görülme oranının erkeklerde 4-5 kat daha fazla olduğu bilgisine dayanarak bu çalışmalara katılan erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla çok daha fazla olması beklenmektedir. Ancak alanyazın AS ve/veya YİO kadınların sosyal iletişim güçlüklerini telafi etme konusunda erkek akranlarından daha iyi olduğunu ve bu konudaki zorluklarını gizleyebildiklerini söylemektedir (Mendes, 2017) Buradan hareketle kadın AS ve/veya YİO bireylerin daha fazla ve yoğunlukta romantik ilişki yaşama olasılıklarının olduğunu bu nedenle de bu çalışmada kadın ve erkek katılımcı sayısının neredeyse aynı olduğu yönünde bir bulgunun elde edilmiş olabileceği düşünölmektedir. Özetle

toplumda erkek AS ve/veya YİO bireylerin sayı olarak daha fazla bulunduğu belirtilse de romantik bir ilişkisi olan AS ve/veya YİO kadın oranının kadınların sosyal iletişim güçlüklerini telafi etme konusunda erkek akranlarından daha iyi olmaları nedeniyle AS ve/veya YİO erkek bireylerle eşit düzeyde olduğu tahmin edilmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen araştırmalar veri toplama araçları değişkeni bakımından ele alındığında, AS ve/veya YİO bireylerin romantik ve cinsel ilişkilerine ilişkin değişkenlerin ortaya konulması amacıyla Cinsel Davranış Ölçeği'nin kullanıldığı araştırmaların (Corona vd., 2016; Hancock vd., 2019; Hartman vd., 2019; Pecora vd., 2019; Stokes ve Kaur, 2005) yoğunlukta olduğu görölmektedir. Cinsel Davranış Ölçeği; Stokes ve Kaur (2005) tarafından zihin yetersizliği bulunmayan otizmli bireylerin cinsel davranışlarını değerlendirmek için geliştirilmiştir. Ölçek; sosyal davranış, mahremiyet, cinsel eğitim, cinsel davranış ve ebeveyn kaygıları olmak üzere beş alt alandan oluşmakta ve her bir alt alana ilişkin ayrı ölçek puanı hesaplanabilmektedir. Bu puanlar 0 ile 1 puan arasında değişmekte olup 1'e yakın olan puanlar atipik davranışları, sıfıra yakın puanlar ise daha tipik davranışları yansıtmaktadır (Hartmann vd., 2019). Ülkemizde bu alanda yapılmış çalışmaların oldukça sınırlı olmasından dolayı bu ölçeğin ülkemizde kullanımına yönelik gerekli uyarlamaların yapılmasının ülkemizdeki AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkileri sırasında yaşadıkları güçlüklerin üstesinden gelmelerinde yardımcı olacağı düşünölmektedir. Ayrıca farklı veri toplama araçları kullanılarak AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkilerindeki cinsel ilişkilerinin dışındaki değişkenlere yönelik daha fazla araştırmaya da gereksinim duyulduğu söylenebilir.

İncelenen araştırmalardaki bulgular genellikle AS ve/veya YİO bireylerle romantik bir ilişki içerisinde olan TGG bireylerin, partnerlerinin tanısai özelliklerinden (özellikle sosyal etkileşim ve iletişim alanında yaşanan güçlükten) dolayı kendilerini yalnız ve sosyal olarak dışlanmış hissettikleri, kafa karışıklığı hayal kırıklığı yaşadıkları ve yaşam kalitelerinin düştüğü vurgulanmaktadır (Deguchi ve Asakura, 2018; Winn vd., 2016; Roy ve Dillo, 2017; Sala vd.,

2020; Wilson vd., 2017; Winn vd., 2016). AS ve/veya YİO bireylerle romantik bir ilişki içerisinde olan TGG bireylerin yaşadığı bu duygusal durum, Bostock-Ling ve diğerlerinin (2012) AS bir bireyle romantik bir ilişki yaşayan TGG kadınların yaşam doyumlarının incelendiği araştırmaların sistematik derleme çalışması yoluyla incelenmesi amacıyla yapmış oldukları çalışmada da vurgulanmıştır. Örneğın bu çalışmada ilişkide yaşanan duygusal problemler nedeniyle TGG bireyler zamanla romantik ilişkilerinin sadece fiziksel yakınlığa dayalı olarak ilerlediğini düşünmekte ve nihayetinde utanç duygusu ve bazı ilişki problemleriyle (bağırma, tartışma, hakaret etme, tehdit etme vb.) baş etmek sorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Ancak yayımlanan çalışmalar incelendiğinde, TGG bireylerin yaşam kalitelerini arttırmaya yönelik müdahale çalışmalarının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir (Cunningham vd., 2017). Bu bulgular ışığında, AS ve/veya YİO bireylerle romantik bir ilişki içerisinde olan TGG bireylerin birlikteliklerinde yaşanan sorunların çözümüne yönelik müdahale ve eğitim programlarının oluşturulmasının bu bireylerin yaşam kalitelerinin ve dolayısıyla toplumsal refahın artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu sistematik derleme çalışmasının yukarıda ifade edilen önemi ve yararlarının dışında bazı sınırlılıklarının olduğu düşünülmektedir. Öncelikle çalışma kapsamında belirlenen anahtar kelimeler kullanılarak veri tabanları taranmış, tam metnine ulaşılabilen ve erişime açık olan araştırmalar incelenmiş ancak hakemli dergilerin kendi içinde tek tek elle tarama yapılmamıştır. Bu nedenle ileri araştırmalarda daha fazla makaleye ulaşabilmek amacıyla elle tarama yapılması önerilebilir. Ayrıca bu araştırma hakemli dergilerde yayımlanmış çalışmaları kapsamaktadır. Ulusal ve uluslararası alanyazında yayımlanmamış lisansüstü tezler bu çalışma kapsamında gözden geçirilmemiştir. İleri araştırmalarda yürütölen lisansüstü tez çalışmaları da araştırmaya dâhil edilebilir.

Romantik ilişkiler ve bu ilişki içerisindeki çiftlerin romantik ilişkiden aldıkları doyum yaşam kalitesi için önemli bir yer tutmaktadır. Alanyazın incelendiğinde sınırlı sayıda da olsa

yayımlanan çalışmaların çoğunlukla durum tespitine yönelik olduğu müdahale çalışmalarının henüz yeterli sayıda olmadığı göze çarpmaktadır. Özellikle ülkemizde bu konuyla ilişkili çalışmaların henüz başlamamış olması bireysel ve toplumsal refah açısından değerlendirildiğinde büyük bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Hem uluslararası düzeyde hem de ülkemizde, AS ve/veya YİO bireylerin romantik ilişkileri sırasında yaşadıkları güçlüklerin tanımlanması ve çözüm önerilerinin sunulmasına ilişkin yürütülecek çalışmaların AS ve/veya YİO bireylerin ve eşlerinin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine, topluma uyumlarının kolaylaştırılmasına ve dolayısıyla toplumsal refahın arttırılmasına yönelik bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle öncelikle toplumdaki AS ve/veya YİO bireylerle ilgili durum tespiti çalışmaların yapılması daha sonra bu bireylere ulaşılarak AS ve/veya YİO bireylerin uygun eğitim ve müdahale programlarına alınmalarının sağlanması önerilmektedir. Ayrıca alanyazında AS ve/veya YİO ergen/genç yetişkin çocuğa sahip ailelere yapılan çalışmalarında çok sınırlı sayıda olduğu görülmekte buradan hareketle ailelere yönelik durum tespiti ve uygun eğitim programlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalara gereksinim duyulduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- American Psychiatric Association (APA). (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.). American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association (APA). (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed., Text Revision). American Psychiatric Association.
- Aston, M. (2012). *Asperger syndrome in the bedroom. Sexual & Relationship Therapy*, 27(1), 73–79. <https://doi.org/10.1080/14681994.2011.649253>
- Attwood, T. (2006). *The complete guide to Asperger's syndrome*. Jessica Kingsley Publishers.

- Attwood, T. (2009, 5 Mayıs). *Romantic relationships for young adults with Asperger syndrome and high-functioning Autism*. The Interactive Autism Network. <http://www.iancommunity.org/cs/articles/relationships>
- Baio, J. (2012). Prevalence of autism spectrum disorders: autism and developmental disabilities monitoring network, 14 sites, United States, 2008. *Morbidity and Mortality Weekly Report. Surveillance Summaries*, 61(3), 1-19. . *Centers for Disease Control and Prevention*.
- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Hill, J., Raste, Y., & Plumb, I. (2001). ‘The “Reading the Mind in the Eyes” test. Revised version: A study with normal adults, and adults with Asperger syndrome or high-functioning autism. *Journal of Child Psychiatry and Psychology*, 42, 241–252. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00715>
- Bejerot, S., & Eriksson, J. M. (2014). Sexuality and gender role in autism spectrum disorder: A case control study. *PLoS One*, 9(1), e87961. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0087961>
- Berber, A. (2017). Yönetimde kavramsal çerçeve belirleme ve nitel araştırma yöntemleri. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Special Issue), 71.
- Bostock-Ling, J. S., Cumming, S. R., & Bundy, A. (2012). Life satisfaction of neurotypical women in intimate relationship with an Asperger's Syndrome partner: A systematic review of the literature. *Journal of Relationships Research*, 3, 95-105. <http://dx.doi.org/10.1017/jrr.2012.9>
- Brown-Lavoie, S. M., Vecili, M. A., & Weiss, J. A. (2014). Sexual knowledge and victimization in adults with autism spectrum disorders. *Journal of autism and developmental disorders*, 44(9), 2185-2196. <https://doi.org/10.1007/s10803-014-2093-y>

- Bush, H. H. (2019). Dimensions of sexuality among young women, with and without autism, with predominantly sexual minority identities. *Sexuality and Disability, 37*(2), 275-292. <https://doi.org/10.1007/s11195-018-9532-1>
- Byers, E. S., & Nichols, S. (2014). Sexual satisfaction of high-functioning adults with autism spectrum disorder. *Sexuality and Disability, 32*(3), 365-382. <https://doi.org/10.1007/s11195-014-9351-y>
- Byers, E. S., Nichols, S., & Voyer, S. D. (2013). Challenging stereotypes: Sexual functioning of single adults with high functioning autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 43*(11), 2617-2627. <https://doi.org/10.1007/s10803-013-1813-z>
- Byers, E. S., Nichols, S., Voyer, S. D., & Reilly, G. (2012). Sexual well-being of a community sample of high-functioning adults on the autism spectrum who have been in a romantic relationship. *Autism, 17*(4), 418-433. <https://doi.org/10.1177/1362361311431950>
- Cheak-Zamora, N. C., Teti, M., Maurer-Batjer, A., O'Connor, K. V., & Randolph, J. K. (2019). Sexual and relationship interest, knowledge, and experiences among adolescents and young adults with autism spectrum disorder. *Archives of Sexual Behavior, 48*(8), 2605-2615. <https://doi.org/10.1007/s10508-019-1445-2>
- Corona, L. L., Fox, S. A., Christodulu, K. V., & Worlock, J. A. (2016). Providing education on sexuality and relationships to adolescents with autism spectrum disorder and their parents. *Sexuality and Disability, 34*(2), 199-214. <https://doi.org/10.1007/s11195-015-9424-6>
- Cunningham, A., Sperry, L., Brady, M. P., Peluso, P. R., & Pauletti, R. E. (2016). The effects of a romantic relationship treatment option for adults with autism spectrum disorder. *Counseling Outcome Research and Evaluation, 7*(2), 99-110. <https://doi.org/10.1177/2150137816668561>

- Deguchi, N., & Asakura, T. (2018). Qualitative study of wives of husbands with autism spectrum disorder: Subjective experience of wives from marriage to marital crisis. *Psychology*, 9(1), 14-33. <https://doi.org/10.4236/psych.2018.91002>
- Dewinter, J., Vermeiren, R., Vanwesenbeeck, I., & Van Nieuwenhuizen, C. (2016). Adolescent boys with autism spectrum disorder growing up: follow-up of self-reported sexual experience. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 25(9), 969-978. <https://doi.org/10.1007/s00787-016-0816-7>
- Dewinter, J., Vermeiren, R., Vanwesenbeeck, I., Lobbestael, J., & Van Nieuwenhuizen, C. (2015). Sexuality in adolescent boys with autism spectrum disorder: Self-reported behaviours and attitudes. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(3), 731-741. <https://doi.org/10.1007/s10803-014-2226-3>
- Edmonds, G., & Worton, D. (2005). *The Asperger love guide: a practical guide for adults with Asperger's syndrome to seeking, establishing and maintaining successful relationships*. SAGE.
- Ellis, W. E., & Dumas, T. M. (2018). Peers over parents? How peer relationships influence dating violence. In *Adolescent Dating Violence* (ss. 105-133). Academic Press.
- Fernandes, L. C., Gillberg, C. I., Cederlund, M., Hagberg, B., Gillberg, C., & Billstedt, E. (2016). Aspects of sexuality in adolescents and adults diagnosed with autism spectrum disorders in childhood. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(9), 3155-3165. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2855-9>
- Gougeon, N. A. (2010). Sexuality and autism: a critical review of selected literature using a social-relational model of disability. *American Journal of Sexuality Education*, 5(4), 328-361. <https://doi.org/10.1080/15546128.2010.527237>
- Gülpınar, Ö., & Güçlü, A. G. (2013). Derleme makalesi nasıl yazılır? *Turkish Journal of Urology*, 39(1), 44-48. <http://doi.org/10.5152/tud.2013.054>

- Hancock, G. I., Stokes, M. A., & Mesibov, G. B. (2017). Socio-sexual functioning in autism spectrum disorder: A systematic review and meta-analyses of existing literature. *Autism Research, 10*(11), 1823-1833. <https://doi.org/10.1002/aur.1831>
- Hancock, G., Stokes, M. A., & Mesibov, G. (2019). Differences in romantic relationship experiences for individuals with an autism spectrum disorder. *Sexuality and Disability, 38*(2), 231-245. <https://doi.org/10.1007/s11195-019-09573-8>
- Hartmann, K., Urbano, M. R., Raffaele, C. T., Qualls, L. R., Williams, T. V., Warren, C., Kreiser, N. L., Elkins, D. E., & Deutsch, S. I. (2019). Sexuality in the Autism Spectrum Study (SASS): Reports from young adults and parents. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 49*(9), 3638-3655. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04077-y>
- Hellemans, H., Colson, K., Verbraeken, C., Vermeiren, R., & Deboutte, D. (2007). Sexual behavior in high-functioning male adolescents and young adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 37*(2), 260-269. <https://doi.org/10.1007/s10803-006-0159-1>
- Hertzog, M. E., & Shapiro, T. (2002). Asperger's syndrome. *Archives of General Psychiatry, 59*, 189-190.
- Holmes, L. G., Himle, M. B., & Strassberg, D. S. (2016a). Parental sexuality-related concerns for adolescents with autism spectrum disorders and average or above IQ. *Research in Autism Spectrum Disorders, 21*, 84-93. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2015.10.001>
- Holmes, L. G., Himle, M. B., & Strassberg, D. S. (2016b). Parental romantic expectations and parent-child sexuality communication in autism spectrum disorders. *Autism, 20*(6), 687-699. <https://doi.org/10.1177/1362361315602371>
- Howlin, P. (2000). Outcome in adult life for more able individuals with autism or Asperger syndrome. *Autism, 4*, 63-83. <https://doi.org/10.1177/1362361300004001005>

- Karaçam, Z. (2014). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakóltesi Elektronik Dergisi*, 6(1).
- Kock, E., Strydom, A., O’Brady, D., & Tantam, D. (2019). Autistic women’s experience of intimate relationships: the impact of an adult diagnosis. *Advances in Autism*. <https://doi.org/10.1108/AIA-09-2018-0035>
- Maenner, M. J., Shaw, K. A., Baio, J., Washington, A., Patrick, M., DiRienzo, M., Christensen, D. L., Wiggins, L. D., Pettygrove, S., Andrews, J. G., Lopez, M., Hudson, A., Baroud, T., Schwenk, Y., White, T., Rosenberg, C. R., Lee, L., Harrington, R. A., Huston, M., ... Dietz, P. M. (2020). Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 years—autism and developmental disabilities monitoring network, 11 sites, United States, 2016. *MMWR Surveillance Summaries*, 69(4), 1.
- Mazurek, M. O. (2014). Loneliness, friendship, and well-being in adults with autism spectrum disorders. *Autism*, 18(3), 223-232. <https://doi.org/10.1177/1362361312474121>
- Mendes, E. A. (2017). Marriage with Asperger's Syndrome: 14 Practical Strategies. *EC Neurology*, 7, 227-237.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publication.
- Mogavero, M. C., & Hsu, K. H. (2019). Dating and courtship behaviors among those with autism spectrum disorder. *Sexuality and Disability*, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s11195-019-09565-8>
- Montgomery, C. B., Allison, C., Lai, M. C., Cassidy, S., Langdon, P. E., & Baron-Cohen, S. (2016). Do adults with high functioning autism or Asperger syndrome differ in empathy and emotion recognition? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(6), 1931-1940. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2698-4>

- Nichols, S., & Blakeley-Smith, A. (2009). "I'm not sure we're ready for this...": Working with families toward facilitating healthy sexuality for individuals with autism spectrum disorders. *Social Work in Mental Health*, 8(1), 72-91. <https://doi.org/10.1080/15332980902932383>
- Øien, R. A., Cicchetti, D. V., & Nordahl-Hansen, A. (2018). Gender dysphoria, sexuality and autism spectrum disorders: A systematic map review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(12), 4028-4037. <https://doi.org/10.1007/s10803-018-3686-7>
- Pearlman-Avni, S., Cohen, N., & Eldan, A. (2017). Sexual well-being and quality of life among high-functioning adults with autism. *Sexuality and Disability*, 35(3), 279-293. <https://doi.org/10.1007/s11195-017-9490-z>
- Pecora, L. A., Hancock, G. I., Mesibov, G. B., & Stokes, M. A. (2019). Characterizing the sexuality and sexual experiences of autistic females. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49(12), 4834-4846. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04204-9>
- Pecora, L. A., Mesibov, G. B., & Stokes, M. A. (2016). Sexuality in high-functioning autism: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(11), 3519-3556. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2892-4>
- Prendeville, J. A., Prelock, P. A., & Unwin, G. (2006). Peer play interventions to support the social competence of children with autism spectrum disorders. *Seminars in Speech and Language*, 27(1), 32-46. <http://doi.org/10.1055/s-2006-932437>
- Renty, J., & Roeyers, H., (2007). Individual and marital adaptation in men with autism spectrum disorder and their spouses: the role of social support and coping strategies. *Autism and Development Disorders*, 37, 1247-1255. <https://doi.org/10.1007/s10803-006-0268-x>

- Roth, M. E., & Gillis, J. M. (2015). "Convenience with the click of a mouse": A survey of adults with autism spectrum disorder on online dating. *Sexuality and Disability*, 33(1), 133-150. <https://doi.org/10.1007/s11195-014-9392-2>
- Roy, N., & Dillo, W. (2017). Asperger syndrome and partnership. *Journal of Autism*, 4(1), 1-7. <http://dx.doi.org/10.7243/2054-992X-4-1>
- Sala, G., Hooley, M., & Stokes, M. A. (2020). Romantic intimacy in Autism: A qualitative analysis. *Journal of autism and developmental disorders*, 1-15. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04377-8>
- Sedgewick, F., Crane, L., Hill, V., & Pellicano, E. (2019). Friends and lovers: The relationships of autistic and neurotypical women. *Autism in Adulthood*, 1(2), 112-123. <https://doi.org/10.1089/aut.2018.0028>
- Stokes, M. A., & Kaur, A. (2005). High-functioning autism and sexuality: A parental perspective. *Autism*, 9(3), 266-289. <https://doi.org/10.1177/1362361305053258>
- Stokes, M., Newton, N., & Kaur, A. (2007). Stalking, and social and romantic functioning among adolescents and adults with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 37(10), 1969-1986. <https://doi.org/10.1007/s10803-006-0344-2>
- Strunz, S., Schermuck, C., Ballerstein, S., Ahlers, C. J., Dziobek, I., & Roepke, S. (2017). Romantic relationships and relationship satisfaction among adults with Asperger Syndrome and high-functioning autism. *Clinical Psychology*, 73, 113-125. <https://doi.org/10.1002/jclp.22319>
- Szatmari, P., Bryson, S. E., Streiner, D. L., Wilson, F., Archer, L., & Ryerse, C. (2000). Two-year outcome of preschool children with autism or Asperger's syndrome. *American Journal of Psychiatry*, 157(12), 1980-1987. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.157.12.1980>

- Tortamış-Özkaya, B. (2013). Yaygın gelişimsel bozukluklardan otizm spektrum bozukluğuna geçiş: DSM-5'te karşımıza çıkacak değişiklikler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 127-139. <http://doi.org/10.5455/cap.20130509>
- Turner, D., Briken, P., & Schöttle, D. (2019). Sexual Dysfunctions and Their Association with the Dual Control Model of Sexual Response in Men and Women with High-Functioning Autism. *Journal of Clinical Medicine*, 8(4), 425. <https://doi.org/10.3390/jcm8040425>
- Urbano, M. R., Polychronopoulos, G. M. B., Hartmann, K., Deutsch, S. I., & Dorbin, V. (2013). Relationships, Sexuality, and Intimacy in Autism Spectrum Disorders. *INTECH Open Access Publisher*, London. <https://doi.org/10.5772/53954>
- Williams, E., Thomas, K., Sidebotham, H., & Emond, A. (2008). Prevalence and characteristics of autistic spectrum disorders in the ALSPAC cohort. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 50(9), 672-677. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.2008.03042.x>
- Williams, K. (1995). Understanding the student with Asperger syndrome: Guidelines for teachers. *Focus on Autistic Behavior*, 10(2), 9-13. <https://doi.org/10.1177/105345120103600505>
- Wilson, B., Beamish, W., Hay, S., & Attwood, T. (2014). Prompt dependency beyond childhood: Adults with Asperger's syndrome and intimate relationships. *Journal of Relationships Research*, 5. <http://doi.org/10.1017/jrr.2014.11>
- Wilson, B., Hay, S., Beamish, W., & Attwood, T. (2017). The communication “Roundabout”: Intimate relationships of adults with Asperger’s syndrome. *Cogent Psychology*, 4(1), 1283828. <https://doi.org/10.1080/23311908.2017.1283828>
- Winn, B., Gameiro, S., Shelton, K. H., & Leekam, S. R. (2016). Conflict management in couple relationships: the experiences of individuals with Asperger syndrome and their partners. *Good Autism Practice*, 17(2), 72-80.

World Health Organization (WHO). (1993). *The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: Diagnostic criteria for research* (Vol. 2).

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EKLER**EK-1****Tablo 1***Romantik İlişkiler Üzerine Yayımlanmış Nitel Çalışmalar*

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Sala vd., 2020	AS (OSB dâhil) olan ve olmayan bireyler için duygusal ve fiziksel yakınlığa ilişkin kolaylaştırıcı ve engelleyici unsurları belirlemek.	12 E 19 K (OSB) 5 E 21 K (TGG)	31 (OSB) 26 (TGG)	19 – 54 (Ort. 32.29) (OSB) 20 – 57 (Ort. 33.10) (TGG)	* Otizm Spektrum Anketi * Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	Her iki grup için de duygusal ve fiziksel yakınlığa ilişkin kolaylaştırıcıların; iletişim, paylaşım, kendine ve başkasına saygı, güvende olma ve ilişki üzerinde çalışma unsurlarının olduğu ortaya konmuştur. Duygusal ve fiziksel yakınlığa ilişkin engelleyici unsurların ise kişilerarası çatışmalar, ilişkiler ve iletişim hakkındaki belirsizlikler olduğu vurgulanmıştır.
Cheak-Zamora vd., 2019	AS (OSB dâhil) ergen ve genç yetişkinlerin ilişki deneyimlerini karşılaştırarak incelemek.	20 E 7 K (OSB)	27 (OSB)	16 – 25 (Ort. 19.9) (OSB)	* Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	Araştırma bulgularına göre, birçok AS (OSB dâhil) ergen ve genç yetişkin bir ilişki istediğini ifade etmesine rağmen, bu bireylerin çok azı romantik bir ilişki içerisinde olduğunu bildirmiştir. Bu bireylerin %80'den (n = 22/27) biraz fazlası şu anda romantik bir ilişki içinde olmadığını dile getirmiştir. AS (OSB dâhil) ergen ve genç yetişkinler, temel güvenlik ve cinsel sağlık konularının yanı sıra sosyal/romantik ilişki becerileri geliştirme ve kur yapma modelini de kapsayan eğitime ihtiyaç duyduklarını bildirmişlerdir.
Kock vd., 2019	Asperger sendromu (OSB dâhil) tanısı almış yetişkin kadınların romantik ilişkilerindeki deneyimlerini incelemek.	8 K (OSB)	8 (OSB)	24 – 40 (Ort. 31.63) (OSB)	* Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	Bazı katılımcılar kendilerini kabul etmelerinin kişilerarası ilişkileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu bildirmiştir. Dört katılımcı, ilginç veya çekici birini bulmanın onlarla çıkmak için bir neden olabileceğini açıklamıştır. Katılımcılardan dördü flört etmeleri gerektiğine dair sosyal bir beklenti yaşadığını bildirirken beş katılımcı, flört etmemek için bir dizi neden bildirmiştir. Bazı katılımcılar flört etmenin çok çaba gerektirdiğini ifade ederken bazı katılımcılar flört etmenin doğası hakkında bir anlayışa sahip olmadığını ve bu nedenle bundan kaçındığını bildirmiştir. Katılımcıların dördü, tanıılarını başkalarına açıklama zorunluluğu hissettiğini, beşi ise tanıılarının ve tanıyla ilişkili davranışlarının açıklanmasıyla ilgili endişelerini dile getirmiştir. Bir katılımcı, potansiyel partnerlerin uzun vadeli bir ilişki kurma beklentisi ve genetik risk nedeniyle çocuk sahibi olma olasılığı nedeniyle uzak

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Deguchi ve Asakura, 2018	YİÖ eşi olan TGG kadınların evlilikten evlilik krizine kadar olan öznel deneyimlerini netleştirmek.	15 E (OSB) 15 K (TGG)	15 (OSB) 15 (TGG)	40 – 69 (OSB/ TGG)	* Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	durabileceğini düşündüğünden tanısını açıklama konusunda endişeli olduğunu bildirmiştir. Bu çalışmada, TGG kadınlar, evlenmeden önce eşlerine karşı bir ilgi duyduklarını, ardından eşlerinin otizimli olduklarından habersiz bir şekilde eşleriyle evlendiklerini, eşlerinin özelliklerinden dolayı zamanla rahatsızlık duyduklarını ve yalnızlık duygusuyla mücadele etmeye başladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca sosyal olarak dışlanmış hissettiklerini ve nihayetinde yalnızlık duygusuyla uzun süreli mücadele etmenin, hayatlarını tehdit eden bir krizle yüzleşmelerine yol açtığını bildirmişlerdir.
Wilson vd., 2017	TGG eşin karşılanmamış duygusal ihtiyaçlarından ve AS eşin ani bağımlılığından kaynaklanan AS-TGG birey çiftlerinin deneyimlediği iletişim döngüsünü vurgulayan modeli sunmak.	7 E 2 K (AS) 2 E 7 K (TGG)	9 (AS) 9 (TGG)	29 – 69 (AS) 36 – 58 (TGG)	* Görüşme Formu	TGG eşlerin AS eşleriyle sağlıklı bir karşılıklı ilişki deneyimleme ihtiyacı temel sorun olarak ortaya konmuştur. TGG eşler, duygusal ihtiyaçlarının karşılanacağına ilişkin oldukça az bir beklentiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. TGG eşler, karşılanmamış bu ihtiyaçlarının; eşlerinin sınırlı veya yetersiz etkileşimlerinden ve Asperger sendromu ile ilişkili iletişim zorluklarından kaynaklandığını hissettiklerini ifade etmişlerdir.
Winn vd., 2016	AS bireyler ve TGG eşleri arasındaki çatışmalarla ilgili temaları ve kullanılan çatışma yönetimi stratejilerinin türlerini belirlemek	5 E 1 K (AS) 2 E 4 K (TGG)	6 (AS) 6 (TGG)	21 – 73 (Ort. 38.8) (AS / TGG)	* Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	Kişilerarası çatışmanın doğasının; ev işi (örn., kullanılan yöntemler ve ev ürünleri), para yönetimi (örn., borçlanma), fiziksel ve zihinsel rahatsızlık (örn., duygusal ve fiziksel destek) gibi bir dizi konuyu içerdiği belirlenmiştir. Çatışma olaylarının %76'sında eşlerin çatışmanın nedeni konusunda hemfikir oldukları anlaşılmıştır. Çiftlerin yanıtlarına göre, çatışma olaylarının %38'inde her iki taraf da çatışmaya neden olan bir sorunu çözmek için müzakere etmeye çalışmıştır. Çatışma olaylarının %7'sinde yalnızca AS eş, %24'ünde yalnızca TGG eş müzakere etmeye çalışmıştır. Müzakere tarzları arasında; iş birliği yapma, sorunları yaratıcı bir şekilde çözme, bir eşin zorluklarına uyum sağlama ve çatışmayı sevmeyen eşler tarafından ve yüksek duygusal içerikli durumlarda kullanılan geri çekilmenin olduğu ortaya konmuştur.
Wilson vd., 2014	Ani bağımlılığın, (prompt dependency), TGG partnerleriyle etkileşimde bulunurken AS tanısı alan yetişkinler için de geçerli olup olmadığını araştırmak.	7 E 2 K (AS) 2 E 7 K (TGG)	9 (AS) 9 (TGG)	29 – 69 (AS/ TGG)	* Görüşme Formu	Yapılan analiz çalışmalarından elde edilen veriler, örneklemdaki AS yetişkinlerin partnerleriyle etkileşimlerinde anında bağımlılık gösterdikleri ortaya konmuştur.

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Hellemans vd., 2007	Bir kurumda kalan YİO bir grup erkek ergen ve otizmli genç bireylerin sosyo-cinsel becerilere yönelik teorik bilgilerinin ve deneyimlerinin, cinsel davranışlarının ve cinsel sorunlarının tanımlayıcı bir incelemesini yapmak.	24 E (OSB) 12 E – 5 K (TGG Eğitimci)	24 (OSB) 17 (TGG Eğitimci)	15 – 21 (Ort. 17) (OSB) 23 – 51 (Ort. 36) (TGG Eğitimci)	* Otizmde Cinsellik Görüşme Formu	Çalışma kapsamında değerlendirilen otizmli bireylerin çoğunun cinsel ilgilerinin olduğu, sosyo-cinsel beceriler hakkında bilgilerinin olmasına rağmen uygulamaya yönelik bilgilerinin orta düzeyde kaldığı, yarısının romantik bir ilişkisinin olduğu, yaklaşık üçte birinin cinsel gelişim ve davranışlarla ilgili müdahaleye ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu bireyler arasında mastürbasyonun yaygın olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 2*Romantik İlişkiler Üzerine Yayımlanmış Nicel Çalışmalar*

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Bush, 2019	AS (OSB dâhil) olan ve olmayan genç kadınların cinselliğini; cinsel istek, cinsel davranış, cinsel doyum ve cinsel farkındalık açısından karşılaştırmalı olarak incelemek ve bu alanlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymak.	248 K (OSB) 179 K (TGG)	248 (OSB) 179 (TGG)	18 – 30 (Ort. 23.2) (OSB) 18 – 30 (Ort. 21.8) (TGG)	* Otizm Spektrum Anketi * Cinsel Geçmiş Anketi * Cinsel İstek Envanteri * Cinsel Deneyim Anketi * Kadınlar İçin Cinsel Doyum Ölçeği * Cinsel Farkındalık Anketi	AS (OSB dâhil) olan katılımcılar, AS olmayanlara göre daha az cinsel istek, cinsel davranış ve az cinsel farkındalık bildirmişlerdir. Her iki grupta da cinsel istek, cinsel davranış ve cinsel farkındalık arasında pozitif bir ilişki bulunurken, yine her iki grupta da cinsel doyum ile cinsel istek arasında negatif ve zayıf bir ilişki bulunmuştur.
Hancock vd., 2019	Romantik ilişki deneyimini sağlayan yolları ve bu yolların TGG bireylerle kıyaslandığında YİO bireyler için nasıl farklı olabileceğini belirlemek.	96 E 135 K 1 Belirtilmemiş (OSB) 66 E 160 K 1 Belirtilmemiş (TGG)	232 (OSB) 227 (TGG)	14 – 56 (Ort. 25.13) (OSB) 13 – 59 (Ort. 22.16) (TGG)	* Otizm Spektrum Anketi * Cinsel Davranış Ölçeği – 3. Sürüm	TGG bireylerle YİO bireyler romantik ilişkilere karşı benzer düzeyde ilgi gösterdikleri anlaşılmıştır, ancak YİO bireyler potansiyel yeni bir partnerle tanışmaya yönelik daha az fırsat yakalayabildiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca daha kısa ilişki süresine sahip olduklarını ve gelecekteki ilişkileri hakkında daha fazla endişe duyduklarını bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra, YİO bireyler, akranlarından cinsellik hakkında daha az şey öğrendiklerini ve potansiyel bir partnerle tanıştıklarında daha fazla endişe yaşadıklarını ifade etmişlerdir.
Hartmann vd., 2019	YİO genç yetişkinlerden ve ebeveynlerinden alınan; genç yetişkinlikte cinsel davranışlar, deneyimler, bilgiler ve iletişimle ilgili bilgileri karşılaştırmak.	52 E 47 K 1 Belirtilmemiş (OSB) 45 E 54 K 1 Belirtilmemiş (Ebeveyn)	100 (OSB) 100 (Ebev.)	18 – 30 (Ort. 22) (OSB) (Ort. 51) (Ebev.)	* Otizm Anketi10 * Cinsel Davranış Ölçeği * Cinsel Deneyim Anketi * Genel Cinsel Bilgi Anketi * Klein Cinsel Uyum Tablosu * Ailelere Yönelik Cinsel İletişim Anketi	Sonuçlar, YİO genç yetişkinlerin, ebeveynlerinin kendi adlarına bildirdiklerinden daha tipik mahremiyet ve cinsel davranışlar ile daha yüksek cinsel mağduriyet bildirdiklerini göstermiştir. Ayrıca sonuçlar, YİO genç yetişkinlerin, çoğu insana özgü cinsel ilişkileri arzuladıklarını ve bu arzuyu sürdürdüklerini, genellikle tipik gelişim gösteren genç yetişkinleri için planlanan konular hakkında cinsel eğitim ve iletişime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuştur.
Pecora vd., 2019	YİO veya AS kadınların cinsel işleyişini, cinsel ilgi, davranış ve deneyimlere ilişkin bilgiler aracılığıyla YİO veya AS erkek ve TGG	96 E 135 K (OSB) 66 E 161 K (TGG)	231 (OSB) 227 (TGG)	Ort. 26.2 (OSB) Ort. 22.0 (TGG)	* Otizm Spektrum Anketi * Cinsel Davranış Ölçeği	YİO veya AS kadınlar, YİO veya AS erkeklerden daha az cinsel ilgi ancak daha fazla cinsel deneyim bildirmişlerdir. Sonuçlar, daha az cinsel ilgi ancak artan cinsel davranışlar arasındaki uyumsuzluk nedeniyle, YİO veya AS kadınların YİO veya AS erkeklere göre mağduriyet ve istismar dâhil olmak üzere olumsuz cinsel

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
	kadınlar ile karşılaştırarak nicel olarak incelemek.					deneyimler açısından daha fazla risk altında olduğunu göstermiştir.
Turner vd., 2019	AS veya YİO erkek ve kadınlarda cinsel işlev bozukluğu semptomlarının kapsamını değerlendirmek ve İkili Kontrol Modeli tarafından tanımlanan bireysel cinsel uyarılma ve engellenme eğilimi ile ilişkisini değerlendirmek	56 E 40 K (OSB) 57 E 39 K (TGG)	96 (OSB) 96 (TGG)	Ort. 39.2 (OSB) Ort. 37.9 (TGG)	* Uluslararası Ereksiyon İşlev Endeksi * Kadın Cinsel İşlev Endeksi * Cinsel Engellenme / Cinsel Uyarılma Ölçekleri-Kısa Formu	AS veya YİO hem erkek hem de kadınların kontrol grubundaki bireylere göre cinsel işlev bozuklukları hakkında bildirimde bulunma olasılıkları daha yüksek bulunmuştur. AS veya YİO erkeklerde, cinsel engellenme, cinsel işlev bozukluklarının ortaya çıkmasıyla önemli ölçüde ilişkiliyken, cinsel işlev ve cinsel uyarılma arasında bir ilişki bulunamamıştır. AS veya YİO kadınlarda ise bu bulgunun tam tersi bulgulara ulaşılmıştır.
Pearlman-Avni vd., 2017	Romantik bir ilişki içerisinde olan ve olmayan YİO bireylerde cinsel refah ve yaşam kalitesi bileşenlerini karşılaştırılarak incelemek	18 E 11 K 2 Belirtilmemiş (YİO)	31 (YİO)	17 – 62 (Ort. 27.79) (YİO)	* Yaşam Kalitesi Anketi * Cinsel Refah Anketi	Yaşam kalitesi bakımından iki grup arasında önemli farklılıklar olmamasına rağmen, endekslerin içerik alanlarında bazı farklılıklara rastlanmıştır. Ayrıca romantik ilişki içerisinde YİO bireyler arasında daha yüksek bir sosyal aidiyet/toplum olma duygusu bulunmuş ve bu grup arasında cinsel refah ile üretken kapasite arasında pozitif bir korelasyon ortaya konmuştur.
Roy ve Dillo, 2017	AS birey- TGG birey çiftlerinin romantik ilişkilerinin nasıl işlediğini ve hangi alanlarda sorunların ortaya çıkabileceğini ortaya koymak.	3 E 9 K (AS) 8 E 4 K (TGG)	12 (AS) 12 (TGG)	22 – 50 (Ort. 40.7) (AS) 23 – 56 (Ort. 40.1) (TGG)	* Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Tanı Görüşmesi: Yetişkinlikte Asperger Sendromu) * Evlilik Memnuniyeti Envanteri – R * Partnerlik Anketi	Her iki grubun birlikteliklerinden mutlu görünmeleri önemli bir sonuçtur. Dolayısıyla her iki grupta da mutluluk derecesi benzer düzeydedir. Her iki grup da birlikteliklerindeki en sorunlu alanlardan biri olarak problem çözmeye yönelik iletişim olduğunu belirtmiştir. Bu durum, sorunların ve anlaşmazlıkların çözülmesinin etkinliğini azalttığı anlamına gelmektedir. Eşlerin kendilerini duygusal olarak uzaklaşmış ve yanlış anlaşılmuş hissettikleri ortaya konmuştur. AS bireyler stratejik planlama ve dürtü kontrolü gibi yürütücü işlevlerden etkilendiklerinden, eşler arasında finansal yönetim konusunda da problemlerin olduğu belirlenmiştir. Çocukların olduğu birlikteliklerde hem AS bireyler hem de eşleri çocuklardan memnuniyetsizlik duyduklarını ifade etmiş ve çocuk yetiştirme konusunda çatışmalar olduğunu ifade etmişlerdir.
Strunz vd., 2017	AS ve YİO bireylerin romantik ilişkilere	92 E	229 (AS / YİO)	18 – 58 (Ort. 35) (AS /	* Otizm Spektrum Anketi	Toplam örneklemin %73'ünün romantik bir ilişki deneyimi olduğu ve sadece %7'sinin romantik bir ilişki

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
	girmeye ilgi duyup duymadıklarını ve ilişki durumlarını öngören faktörleri incelemek	137 K (AS / YİO)		YİO)	* Berlin Sosyal Destek Ölçeği'nin Sosyal Destek İhtiyacı Alt Ölçeği * Kişilerarası Tepkisellik İndeksinin Kişisel Üzüntü Alt Ölçeği * Bilişsel ve Duygusal Empati Anketi'nin Zihinsel Durum Algısı Alt Bölümü * İkili Uyum Ölçeği	içinde olma arzusunun olmadığı belirlenmiştir. Eşi de otizmlili olan YİO bireylerin, ilişkilerinden, eşi TGG birey olan YİO bireylere göre önemli ölçüde daha memnun oldukları ortaya konmuştur. Otizmin şiddeti, şizoid belirtiler, empati becerileri ve sosyal destek ihtiyacı değişkenlerinin ilişki durumuyla bir bağlantısının olmadığı bulunmuştur.
Corona vd., 2016	AS (OSB dâhil) ergenlere ve ebeveynlerine cinsellik ve ilişki eğitimi sağlamaya odaklanan bir müdahalenin pilot uygulamasını yapmak ve bu müdahaleyi değerlendirmek.	6 E 2 K (OSB)	8 (OSB)	12 – 16 (Ort. 13.40) (OSB)	* Cinsel Davranış Ölçeği * Ergen Bilgi Anketi * Ebeveyn Anketi * Ebeveyn Memnuniyeti Anketi	Bulgular, kısa süreli bir cinsel sağlık eğitimi programının sağlanmasının aileler için hem uygulanabilir hem de tatmin edici olduğunu göstermektedir. Sonuç verileri, programa katılımın, cinsellik ve ilişkilerle ilgili konularda ebeveyn-ergen iletişimini artırdığını ve bu konulardan bazılarında ilişkin ebeveyn endişesini azalttığını göstermiştir.
Cunningham vd., 2016	İlişki Geliştirme Programı aracılığıyla verilen grup danışmanlığı eğitiminin 38 YİO yetişkin bireyler üzerindeki etkilerini araştırmak.	30 E 8 K (OSB)	38 (OSB)	18–29 (OSB)	* Sosyal Duyarlılık Ölçeği-2. Sürüm * Otizm Spektrum Anketi * Buluşma ve İfade Etme Anketi * Empati Anketi * Sosyal Koşullar Ölçeği	Eğitim programına katılan YİO bireylerin sosyal beceri ve empati düzeylerinde artış gözlenmiştir. Ortaya çıkan bu araştırma alanı, YİO yetişkinlerin fiziksel ve zihinsel sağlığına fayda sağlama potansiyeline sahip olmakla birlikte sonuçta yaşam kalitelerinin iyileşmesine yol açmaktadır.
Dewinter vd., 2016	16-20 yaş arası AS (OSB dâhil) ergen erkek grubundaki yaşam boyu cinsel deneyim ile ilgili takip verilerini, TGG erkek grubuyla karşılaştırarak incelemek.	30 E (OSB) 60 E (TGG)	30 (OSB) 60 (TGG)	16 – 20 (OSB / TGG)	* Ömür Boyu Cinsel Deneyim Ölçeği * Otizm Tanı Gözlem Ölçeği	AS ergen erkek grubunda ve kontrol grubunda, masturbasyon deneyimi olan ve orgazm olduğunu bildiren erkek çocuklarının yüzdeleri bakımından farklılık gözlenmemiştir. AS ergen erkek grubunda ve kontrol grubunda, interneti cinsellikle ilgili yollar amacıyla kullanan erkek çocukların oranı açısından farklılık bulunamamıştır. Sonuçlar, cinselliğin AS erkek çocuklarda akranlarında olduğu gibi ergen gelişiminin bir parçası olduğunu doğrulamaktadır. AS ergen erkek grubunda, cinsel deneyimler ile otizm özelliklerinin sayısı veya şiddeti arasında bir ilişki tespit edilememiştir.
Fernandes vd., 2016	AS bireylerin cinsel ilgi ve cinsel yönelim yaygınlıklarını, cinsel	76 E (AS)	76 (AS)	15 – 39 (Ort. 22) (AS)	* Cinsellik Anketi	AS bireyler genellikle cinsellikle ilgili herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Cinsellik anketine yanıt veren bireylerin büyük bir çoğunluğu (%93) cinsel ilgiye

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
	aktivite, cinsellikle ilgili sorunlarını, uygunsuz cinsel davranışlarını araştırmaktadır.				* Sosyal ve İletişim Bozuklukları için Tanısal Görüşme Formu * Asperger Sendromu Tanısal Görüşme Formu * The Wechsler Zekâ Ölçeği	sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Çalışmada uygunsuz cinsel davranışlar ile yaş, cinsiyet, sözel yetenek, zihinsel yetenek veya uyumsal işlevsellik arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.
Holmes 2016a	vd., YİÖ (OSB dâhil) ergenlerin ebeveynlerinin, çocuklarının romantik ilişkileriyle ilgili endişelerini incelemek	112 E 17 K (İki ebeveyn forma cevap vermemiş) (OSB) Belirtilme-miş (Ebeveyn)	131 (OSB) 131 (Ebev.)	12 – 18 (Ort. 14) (OSB) Ort. 46 (Ebev.)	* Sosyal Duyarlılık Ölçeği-2. Sürüm * Çevrimiçi Cinsellik Anketi * Ebeveyn Cinsellik Endişesi Envanteri * Ebeveyn Cinsellik Eğitimi Envanteri	Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin %90,7'sinin çocuklarının sosyal becerilerinin zayıf olmasının flört ve evlilik üzerindeki olumsuz etkisinden orta derecede endişe duydukları ve %89,9'unun çocuklarının duygusal olarak karşılıklı veya tatmin edici ilişkiler kurma becerisi konusunda endişeli oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin %66,7'si çocuklarının partnerleriyle cinsel deneyime girme fırsatına sahip olamayacağı konusunda endişelerini bildirmiştir ve %88,3'ü çocuklarının bir partner bulma konusunda endişeli olduğunu iletmıştır. Daha şiddetli otizm semptomları olan ergenlerin ebeveynleri daha fazla endişe bildirmişlerdir.
Holmes 2016b	vd., Otizm semptomları, AS birey (OSB dâhil) ebeveynlerinin çocuklarıyla ilgili romantik ilişki beklentileri ile ebeveynler tarafından sağlanan cinsellik eğitimi arasındaki ilişkiyi incelemek.	165 E 25 K (OSB) 15 E 172 K (Üç ebeveyn forma cevap vermedi) (Ebeveyn)	190 (OSB) 190 (Ebev.)	12 – 18 (Ort. 14) (OSB) Ort. 46 (Ebev.)	* Çevrimiçi Cinsellik Anketi * Sosyal Duyarlılık Ölçeği-2. Sürüm	Daha şiddetli otizm semptomları olan gençlerin ebeveynlerinin, çocukları için daha düşük romantik beklentilere sahip olduğu belirlenmiştir. Çocuklarının sağlıklı cinsel ilişkilere sahip olmasını bekleyen ebeveynlerin, çocukları için yüksek romantik beklentileri olmayan ebeveynlere göre ebeveyn-çocuk iletişimi esnasında cinsellik eğitimi kapsamında daha fazla sayıda konuyu ele aldıkları belirlenmiştir.
Dewinter 2015	vd., En az ortalama zekâya sahip ve AS (OSB dâhil) 15-18 yaş arası 50 ergen erkek bireyin kendileri tarafından bildirilen cinsel davranışları, ilgileri ve tutumlarını, 90 erkek TGG bireylerin	50 E (OSB) 90 E (TGG)	50 (OSB) 90 (TGG)	15 – 18 (OSB / TGG)	* 25 Yaş Altı Cinsiyet Anketi II * Otizm Tanı Gözlem Ölçeği * Otizm Tanısal Görüşme Formu – R (Aileler için)	Sonuçlar, cinselliğin AS erkek bireylerde ergen gelişiminin normal bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle eğitim ve ruh sağlığı hizmetlerinde bu konuya dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Bejerot ve Eriksson, 2014	oluşturduğu kontrol grubu ile karşılaştırmak AS (OSB dâhil) ve TGG bireyler arasında cinsiyet rolü, cinsiyet kimliği, bireyin kendisinin algıladığı cinsiyeti arasında farklılık göstermediğini araştırmak.	26 E 24 K (OSB) 28 E 25 K (TGG)	50 (OSB) 53 (TGG)	Ort. 31.8 E Ort. 28.1 K (OSB) Ort. 32.9 E Ort. 27.7 K (TGG)	* Bem Cinsiyet Rolü Envanteri * Otizm Spektrum Anketi * Gözlerden Zihin Okuma Testi * Cinsiyet Algısı, Cinsel Başlangıç ve Davranış Ögelerine İlişkin Görüşme Formu	Erkeksilik (maskülenlik) (örn., iddialılık, liderlik ve rekabet gücü) AS bireylerin bulunduğu grupta kontrol grubundakilere göre erkekler ve kadınlar arasında daha zayıf bulunmuştur. Algılanan cinsiyet tipikliği gruplar arasında farklılık göstermemiştir. AS (OSB dâhil) hem erkek hem de kadın katılımcılar arasında kontrol grubundakilere kıyasla daha düşük libido bildirilmiştir. AS bireylerdeki (OSB dâhil) aşırı erkek bilişsel işlev kalıplarının, cinsiyet rolüne ve cinselliğe etki etmediği sonucuna varılmıştır.
Brown-Lavoie vd., 2014	YİO bireyler ile otizmlili olmayan akranları arasındaki; cinsel bilgi kaynakları, gerçek bilgi, algılanan bilgi ve cinsel mağduriyet farklılıklarını araştırmak.	58 E 36 K 1 Belirtilmemiş (OSB) 66 E 51 K (TGG)	95 (OSB) 117 (TGG)	19 – 43 (Ort. 27.83) (OSB) 18 – 35 (Ort. 27.60) (TGG)	* Otizm Spektrum Anketi * Cinsel Sağlık Bilgisi Anketi * Cinsel Deneyimler Anketi-Versiyonu	YİO bireylerin, cinsel bilgilerinin azını sosyal kaynaklardan, daha fazlasını ise sosyal olmayan kaynaklardan elde ettikleri, daha az algılanan ve gerçek bilgiye sahip oldukları anlaşılmıştır. Ayrıca kontrol grubundaki bireylere göre daha fazla cinsel mağduriyet yaşadıkları ortaya konmuştur.
Byers ve Nichols, 2014	En az 3 ay süreyle romantik bir ilişki içinde olan YİO yetişkinlerin cinsel memnuniyetini anlamak için bir çerçeve olarak Kişilerarası Cinsel Doyum Modelinin (IEMSS) geçerliliğini incelemek	77 E 128 K (YİO)	205 (YİO)	21 – 62 (Ort. 38.6) (YİO)	* Geçmişe Yönelik Bilgi Formu * Otizm Spektrum Anketi * Küresel İlişki Memnuniyeti Ölçeği * Küresel Cinsel Memnuniyet Ölçeği * Değişim Anketi * Cinsel Ödüller / Zararlar Kontrol Listesi-R * Cinsel Tatmin Değişim Modeli/Anketi	Sonuçlar, tüm IEMSS bileşenlerinin cinsel tatmin ile önemli ölçüde ilişkili olduğu için IEMSS'nin geçerliliğini destekler niteliktedir.
Mazurek, 2014	AS (OSB dâhil) yetişkin bireylerde yalnızlık, arkadaşlık ve duygusal işlevsellik arasındaki ilişkileri incelemek.	57 E 51 K (OSB)	108 (OSB)	18 – 62 (Ort. 32.4) (OSB)	* Otizm Spektrum Anketi – Kısa * Los Angeles Yalnızlık Ölçeği * Tek Boyutlu İlişki Yakınlığı Ölçeği * Yaşam Memnuniyeti Ölçeği	Yalnızlık duygusunun, otizm semptomları kontrol edildikten sonra bile artan depresyon, anksiyete, azalmış yaşam doyumu ve öz saygı ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Daha fazla sayıda ve kaliteli arkadaşlık değişkeni ise OSB olan yetişkinler arasında yalnızlığın azalmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Byers vd., 2013	Daha önce ilişkisi olan ve olmayan YİO ve AS bekar yetişkinlerin cinsel işlevlerini incelemek.	61 E 68 K (YİO / AS)	129 (YİO / AS)	21 – 73 (YİO / AS)	* Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği * Hasta Sağlık Anketi * Geçmiş Bilgi Formu * Otizm Spektrum Anketi * Depresyon, Kaygı ve Stres ölçekleri-21 * Cinsel Bilgi Anketi * Cinsel Uyarılma ve Cinsel Anksiyete Envanteri * Cinsel İstek Envanteri * Cinsel Aktivite Anketi * Cinsel İşleyiş Anketi * Cinsel Biliş Kontrol Listesi * Çevrimiçi Cinsel Deneyim Anketi	Önceden ilişki deneyimi olmayan katılımcıların önemli ölçüde daha yüksek cinsel kaygı, daha düşük cinsel uyarılabilirlik, daha düşük ikili istek ve daha az pozitif cinsel biliş bildirdikleri ortaya konmuştur. Erkekler, birçok alanda kadınlardan daha iyi cinsel işlev bildirmişlerdir.
Byers vd., 2012	Toplumda yaşayan YİO ve AS 141 yetişkinin cinsel iyilik hali ile ilişkili faktörleri (cinsiyet, yaş, ilişki durumu, semptomatoloji) araştırmak.	56 E 85 K (YİO / AS)	141 (YİO / AS)	21 – 73 (YİO / AS)	* Geçmiş Bilgi Formu * Otizm Spektrum Anketi * Küresel Cinsel Memnuniyet Ölçeği * Cinsellik Ölçeğinin Benlik Saygısı Alt Ölçeği * Hurlbert Cinsel Girişkenlik Endeksi * Cinsel Uyarılma ve Cinsel Anksiyete Envanteri * Cinsel İstek Envanteri * Cinsel Aktivite Anketi * Cinsel İşleyiş Anketi * Cinsel Bilgi Anketi	Romantik ilişkisi olan katılımcılar daha sık karşılıklı sevgi aktivitesi ve daha fazla cinsel girişkenlik ile cinsel tatmin bildirmiştir. Özellikle sosyal ve iletişim alanlarında daha az otizm belirtisi gösteren bireyler, genellikle daha fazla cinsel tatmin, girişkenlik, uyarılabilirlik ve arzu bildirirken daha düşük cinsel kaygı ve daha az cinsel problem dâhil olmak üzere önemli ölçüde daha fazla ikili cinsel refah bildirmişlerdir. Erkekler ayrıca daha fazla cinsel düşünce, daha fazla cinsel istek ve daha sık tek başına cinsel aktivite dâhil olmak üzere daha iyi tek başına cinsel esenlik bildirmiş; ancak cinsel bilgileri daha düşük düzeyde bulunmuştur.
Stokes vd., 2007	AS (OSB dâhil) ergen ve yetişkinlerde sosyal ve romantik işlevselliğin doğasını ve yordayıcılarını incelemek.	16 E 9 K (OSB) 32 E 6 K (TGG)	25 (OSB) 38 (TGG)	13 – 36 (Ort. 22.21) (OSB) 13-30 (Ort. 20.83) (TGG)	* Kur Yapma Davranışı Ölçeği	TGG ergen ve yetişkinlerle karşılaştırıldığında, AS (OSB dâhil) bireylerin; sosyal ve romantik bilgi ve beceriler edinmelerini sağlayan akran ve arkadaşlarına öğrenme kaynakları olarak erişimlerinin daha az olduğu, sosyal işlevsellik düzeyleri ile romantik işlevsellik düzeyleri arasında yordanabilir bir ilişki olduğu, sosyal veya romantik bir ilişki başlatmaya çalışırken daha müdahaleci veya kabul edilemez davranışlarda buldukları ve olumsuz bir yanıt almaları veya hiç yanıt alamamaları

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Stokes ve Kaur, 2005	TGG ergenlerle karşılaştırıldığında, YİO ergenlerin “(1) daha zayıf sosyal davranışlar sergiledikleri; (2) mahremiyetle ilgili daha az davranışta bulunma ve mahremiyet konularında daha zayıf bilgiye sahip oldukları; (3) daha az cinsel eğitim aldıkları ve (4) daha uygunsuz cinsel davranışlar sergiledikleri ve (5) ebeveyn endişelerinin YİO örneklemini için daha yüksek olduğu” hipotezlerini test etmek.	17 E 6 K (YİO) 33 E 17 K (TGG)	23 (YİO) 50 (TGG)	10 – 15 (YİO/ TGG)	* Cinsel Davranış Ölçeği	durumunda daha uzun bir süre romantik bir ilgi peşinde koşmaya devam ettikleri anlaşılmıştır. YİO bireyler ve TGG bireyler arasında beş hipotezin tamamı bakımından önemli ölçüde farklılık olduğu bulunmuştur. Elde edilen bütün bulgular çalışmanın başında ortaya atılan beş hipotezi de destekler niteliktedir.

Tablo 3*Romantik İlişkiler Üzerine Yayımlanmış Karma Araştırmalar*

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
Mogavero ve Hsu, 2019	AS (OSB dâhil) yetişkinlerin flört ve kur yapma davranışlarını bireylerle karşılaştırarak incelemek	21 E 19 K 6 Belirtil-memiş (OSB) 26 E 55 K 7 Belirtil-memiş (TGG)	46 (OSB) 88 (TGG)	19 – 57 (Ort. 33.16) (OSB) 18 – 55 (Ort. 26.23) (TGG)	* Kur Yapma Davranışı Ölçeği'nden Uyarlanmış Anket	Bulgulara göre AS (OSB dâhil) bireyler, romantik ilişki becerilerini ve bilgilerini nasıl kazandıklarına dair daha az öğrenme kaynağı bildirmişlerdir. AS (OSB dâhil) birçok katılımcı, ilişkilerin nasıl yürüdüğünü anlamadıklarını ifade etmiştir.
Sedgewick vd., 2019	YİO kadınlar ile akranlarını sosyal ve romantik ilişkileri açısından karşılaştırarak incelemek.	TGG 19 K 19 K (TGG)	19 (OSB) 19 (TGG)	20 – 40 (Ort. 30.27) (OSB) 20 – 40 (Ort. 29.14) (TGG)	* Sosyal Farkındalık Testi-3. Bölüm * Otizm Tanısal Gözlem Çizelgesi İkinci Sürümünün "Arkadaşlar ve Evlilik" Bölümü * Tek Boyutlu İlişki Yakınlığı Ölçeği	YİO kadınların sosyal ilişkileri ve deneyimlerinin birçok yönden tipik gelişim gösteren akranlarıyla benzer özellikte olduğu ortaya konulmuştur. Ancak YİO kadınlar sosyal çıkarım becerilerinde daha büyük zorluklar ve daha olumsuz sosyal durumlarla karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Bu zorluklara rağmen, YİO kadınların yetişkin ilişkilerinde ergenlik çağındaki ilişkilerine oranla daha mutlu ve özgüvenli oldukları anlaşılmaktadır.
Roth ve Gillis, 2015	AS (OSB dâhil) yetişkinlerin çevrimiçi flört hizmetlerini kullandıkları ve çevrimiçi flört konusundaki görüşlerini ortaya koymak.	6 E 11 K (OSB)	17 (OSB)	Ort. 29.59 (OSB)	* Çevrimiçi Buluşma Anketi	Örneklemin yarısından fazlasının geçmişte değişken başarı oranlarıyla çevrimiçi flört hizmetlerini kullandıkları anlaşılmıştır. Çevrimiçi flört hizmetlerinin en sık kabul edilen dezavantajının güvenlik endişeleri olduğu ortaya konmuştur. Ankete katılanların birçoğunun yaygın olarak kullanılan çeşitli güvenlik stratejilerini kullanıyor olması ise umut verici olarak görülmektedir.
Nichols ve Blakeley-Smith, 2009	AS (OSB dâhil) gençlerin cinsel gelişimine ilişkin ebeveynlerinin endişeleri ve ihtiyaçları odak grupları aracılığıyla bilgi	(1. Çalışma) 13 E 8 K (OSB) 1 E 20 K (Ebeveyn) (2. Çalışma) 5 E	(1. Çalışma) 21 (OSB) 21 (Ebev.) (2. Çalışma) 10 (OSB) / 10 (Ebev.)	(1. Çalışma) 8-18 (OSB) (2. Çalışma) 10-14 (OSB)	(1. Çalışma) * Odak Grup Görüşme Formu (2. Çalışma) * Konfor Derecelendirme Anketi- Ebeveyn Formu	Ebeveynler çocuklarının davranışlarının yanlış anlaşılıp yanlış yorumlandığına ilişkin endişelerini bildirmişlerdir. Bununla birlikte, ebeveynler ayrıca çocuklarının başkalarına zarar veren ve olası yasal sonuçları olan uygunsuz davranışlarda bulunma riski altında olabileceklerini açıkça kabul etmişlerdir. Ebeveynlerin toplum eğitiminin gerekliliğinin çok farkında oldukları ve kendilerini çocuklarının savunucusu ve koruyucusu olarak gördükleri anlaşılmıştır. Ebeveynler, toplumdaki ve çocuklarının

Kaynak	Amaç	Katılımcı Özellikleri			Veri Toplama Araçları	Bulgular
		Cinsiyet	Sayı	Yaş		
	edinmek ve 8 haftalık ebeveyn cinsellik eğitim müfredatının etkinliğini değerlendirmek.	5 K (OSB) 10 K (Ebeveyn)			* Grup Sonu Değerlendirme Formu	okullarındaki bireylerin farkındalığı ve anlayışı konusunda endişeli olduklarını bildirmişlerdir. Son olarak otizmin temel semptomları ile uygunsuz davranışlar arasında potansiyel bir bağlantı olduğunu ifade etmişlerdir. 8 haftalık ebeveyn cinsellik eğitim programı sonunda ebeveynlerin cinsellik konusundaki konfor düzeyi artmıştır.

AS: Asperger Sendromlu YİO: Yüksek İşlevli Otizmliler OSB: Otizm Spektrum Bozukluğu TGG: Tipik Gelişim Gösteren K: Kadın E: Erkek

EXTENDED ABSTRACT

Asperger syndrome (AS) is considered under the umbrella of "Pervasive Developmental Disorders" together with autism in the internationally accepted classification systems DSM-IV and ICD-10, and it is considered as a different diagnostic category (American Psychiatric Association [APA], 1994; World Health Organization, 1993). Although there are significant deficiencies in the areas of mutual communication and social interaction in both diagnoses, individuals diagnosed with AS perform at a level closer to their peers who show typical development in terms of language development and cognitive skills compared to individuals diagnosed with autism (Hertzig & Shapiro 2002). AS is not defined as a separate category in DSM-V published by APA, but is included under the umbrella of Autism Spectrum Disorder (ASD) (APA, 2013). This situation has brought the term "High Functioning Autism (HFA)" to the agenda again, meaning a mild form of autism used to describe AS from the past to the present (Hertzig & Shapiro 2002). Although it is not included in DSM and ICD, it is seen in many studies (Byers & Nichols, 2014; Byers et al., 2013) that the term "High Functioning Autism" is used instead of AS with the idea that it will be more inclusive. From this point of view, studies on romantic relationships, whose participants are expressed as individuals with HFA, have been evaluated within the scope of this study.

Individuals with AS who have no intellectual disability generally show a lower level of social competence than expected when cognitive and language skills are considered (Renty & Roeyers, 2007). Difficulties in understanding non-verbal cues such as eye contact and facial expressions and the theory of mind skills make it difficult for individuals with AS to understand social judgments. For individuals with AS, the concept of love can be particularly confusing. They cannot understand the depth of intimate expressions conveyed through acts of affection or realize that these expressions are expected by the other person in a particular situation (Attwood, 2009). In the literature, it is stated by the studies that individuals with AS have

difficulty in establishing a romantic relationship due to these and similar characteristics, and the romantic relationships they establish do not last long (Byers et al., 2013).

Examination of the international literature shows that the studies on romantic relationships, which are an important criterion for life satisfaction by increasing the participation of individuals in society and significantly affecting the quality of daily life, are quite limited. In addition, no research was found in the national literature on the romantic relationship experiences of individuals with AS. Therefore, it is thought that this study will fill an important gap in the relevant literature. With the increasing prevalence of autism (Baio, 2012; Maenner et al., 2020), it is estimated that the number of individuals with AS in the society is increasing. Despite this, the limited number of studies conducted on the romantic relationships of individuals with AS constitute one of the requirements of this study. Based on these requirements, the aim of this study is to systematically analyze researches examining romantic relationships of individuals with AS and / or HFA with a holistic perspective, according to their demographic and methodological characteristics.

This study investigated the research on romantic relationships of individuals with AS and / or HFA published between 2000-2020 through a systematic review. Electronic databases (GoogleScholar, EbscoHost, ERIC, SAGEPub, ProQuest, PsycINFO, ScienceDirect) and the bibliography of the accessed articles were scanned in order to determine the researches examining the romantic relationships of individuals with AS and / or HFA. During the scanning process, the keywords "Asperger syndrome, high functioning autism, dating, relation-relationships, intimate, intimacy, romantic" and their different combinations are used. Some criteria have been determined for the inclusion of these articles in the study. These are: a) the participants in the research were diagnosed with Asperger's syndrome or HFA, b) the articles were published in Turkish or English language in peer-reviewed journals, c) the studies were not designed as review or meta-analysis, d) the articles were published between 2000 and 2020,

and e) the studies examined the romantic relationships of AS or HFA individuals. The search yielded 2460 articles containing keywords, 248 of which met the criteria in the abstract sections. The full texts of 248 articles were examined and 35 articles were selected to be examined within the scope of the study as a result of the exclusion of the articles that did not meet the criteria for inclusion in the text. During the data analysis process, 35 articles that met the criteria numbered chronologically starting from one. Two independent coders performed reliability studies. The reliability coefficient was found to be 100% as a result of calculating the reliability data between coders.

Research patterns of 35 articles published between 2000-2020 on the romantic relationships of individuals with AS and / or HFA differ. It is seen that the research approaches of the studies included in the study were carried out as qualitative, quantitative, and mixed-method studies.

In the eight qualitative studies examined within the scope of this study, it was observed that the facilitating and preventing factors of emotional and physical intimacy, romantic relationships, marriage, and sexual experiences of individuals with AS and / or HFA were examined. A total of 211 participants took part in these studies. While 129 of these participants were individuals with AS and / or HFA (including ASD), 82 of them were individuals with typically development (TD). The ages of individuals with AS and / or HFA (including ASD) in the studies vary between 15 and 69, while the ages of individuals with TD vary between 20 and 69.

In 14 of the 23 quantitative studies examined within the scope of this study, the sexuality of individuals with AS and / or HFA (e.g., sexual interests and behaviors, sexual experiences), romantic relationships in six, the effectiveness of sexuality and relationship education in two studies, and loneliness and its effects in one study were examined. A total of 4048 participants took part in these studies. While 2478 of these participants are individuals with AS and / or

HFA (including ASD), 1570 of them are individuals with TD. The ages of individuals with AS and / or HFA (including ASD) in the studies vary between 10 and 73 years, while the ages of individuals with TD vary between 13 and 62 years.

In four mixed-method studies examined within the scope of this study, dating and courtship, parental concerns about sexual development of youth with AS were examined, and women with HFA were compared with peers with TD in terms of their social and romantic relationships. A total of 251 participants took part in these studies. While 113 of these participants are individuals with AS and / or HFA (including ASD), 138 of them are individuals with TD. The ages of individuals with AS and / or HFA (including ASD) in the studies vary between 8 and 57 years, while the ages of individuals with TD vary between 18 and 55 years.

This review study will make significant contributions to the literature in terms of revealing the important findings reached in the researchers examined. In these findings, it is stated that individuals with AS / HFA (including ASD) experience various difficulties in different areas in the process of romantic relationships with their partners with TD or AS / HFA. In general, the issues they face with these difficulties were grouped into access to appropriate information resources, starting and maintaining a romantic relationship, and healthy sexual development. It has been reported that these difficulties vary according to the intensity, frequency and type of behaviors exhibited by individuals with AS / HFA. These difficulties experienced in the romantic relationship process reduce the quality of life of individuals with AS / HFA. In this direction, it is thought that the creation of intervention and training programs aimed at solving the problems in the relationships between individuals with AS / HFA and TD or individuals with AS / HFA and AS / HFA by increasing the work done in this field will contribute to the increase of the quality of life of these individuals and therefore their social welfare.

YAYIN ETİĞİ BEYANI

Bu araştırma bir grup ya da kişi üzerinde uygulama yapmayı gerektirmediğinden yayın etiği belgesi yoktur. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu alışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

ARAşTIRMACILARIN KATKI ORANI BEYANI

Araştırmacıların mevcut araştırmaya katkıları eşit düzeydedir.

DESTEK VE TEŐEKKÜR

Öğr. Gör. Özge ulhaoğlu'na araştırmanın kodlayıcılar arası güvenilirlik verilerinin hesaplamasında görev aldığı için teőkükür ederiz. Bu alışma 30. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma olmadığını ifade ederiz.